

REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Ára: 500 Ft

2024. ÁPRILIS

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jász-kun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságait. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

A Jászság Népi Együttes és a Khamoro Táncszínház közös műsora a szolnoki Agorában

Fotó: Kispál Gábor

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

„Öröme örömmé változott”2. oldal	Egy kalap, egy nóta 18-19. oldal
„A nőnemnek gyönyörű világa, kimondhatatlanul szép hivatása van!” 3-8. oldal	Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLII.19-22. oldal
Egy kenderesi kocsmáros fia volt	Nagycsütörtök tanítása22-23. oldal
Jászberény országgyűlési képviselője 9-12. oldal	A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai II. rész.....23-25. oldal
Cuncntvara 12-13. oldal	Teltházaz zenés tavaszindító beszélgetés, anekdotázás a jászfényszaru városán25-26. oldal
ÉLETUTAK	Verselő Jászok és Kunok27. oldal
Professzor Dr. Simon László főorvos 13-15. oldal	Paráználkodás és más istentelen bűnök a 18–19. századi Jászkunságban27-28. oldal
VISSZATEKINTŐ	Kézműves Örökség Egyesület (KÖE)28-30. oldal
A Jászság Népi Együttes és a Khamoro Táncszínház közös táncbemutatója Szolnokon 16-17. oldal	Örökítsd meg a jelent a jövőnek!30. oldal

„Öröme ürmé változott”

Az üröm mint gyásznövény a karcag-asszonyszállási és orgondaszentmiklósi kun szállástemetőkben

Több mint fél évszázada már, hogy belevágtam régész ásómat a Karcag határában fekvő, egykoron a kun Kolbaz-szék (a nép nyelvén Kolbász-szék) két elpusztult településének, Asszonyszállásnak és Orgondaszentmiklósnak a földjébe. Három ásatási szezont Asszonyszálláson töltöttem. Ott figyeltem föl egy addig ismeretlen jelenségre. A temető 56., 192. és 273. sírjában a csontvázak koponyái alatt megfeketedett, elszenesedett virágok maradványaira leltem, amelyeket Csépai Ferenc szakértő kollégám virágzó bárányürmként határozott meg. Az asszonyszállási ásatást követte az orgondaszentmiklósi feltárás, ahol a temetőben, a 137., 211. és 486. sírban újra üröm-leletekre bukkantam. Az ürömmaradványok férfi- és női sírokból is előkerültek.

Az első következtetéseket már 1971-ben levontam a leletek kapcsán. Megállapíthattam, hogy a koponya alól előkerült maradványok eredetileg csokorba lehettek kötve, fejpárnaként funkcionálhattak. Emellett azt is, hogy korábban az üröm gyásznövényként való használata középkori temetőinkből nem volt ismert. Mivel az ürömlletek gyásznövényként kerültek a sírokba, összefüggésbe hoztam őket azokkal a szólásokkal, amelyekben az üröm az öröm ellentétes párjaként szerepelt – pl. örömből üröm lesz, öröme ürmé vált –, amelyeket a szóláskutatók úgy magyaráztak, hogy az öröm mellé az üröm, annak ellentétéként hasonló hangalakja miatt került. A szólásnak egyik változatát Baróti Szabó Dávid már 1803-ban lejegyezte *„igen sokszor üröm a felesleg öröm”* változatban.

A későbbiekben nagy vonalakban áttekintettem mindazt, amit az üröm kultúrtörténetéről tudunk, természetesen nem az ürmös bor elkészítésének rejtelseivel kapcsolatban, ami további kérdéseket generált. Ugyanis az a herba, ami a szólásokban üröm néven szerepel, s amit üröm néven ismerünk, a középkorban a kolostorkertek rend-

szeresen termesztett gyógynövénye volt, istenfű, isten fája néven. Bár az elnevezés az évszázadok során nyelvünkől kikopott, csupán indult kifejezésként szokás még ma is emlegetni.

A kolostorok példája nyilvánvalóan hatott népünk kultúrájára. Az üröm egyéb középkori herbák mellett még a 20. század elején is előfordult temetőkertjeinkben. A középkorban orvossággént alkalmazták, és úgy tartották, hogy füstje elűzi a gonosz szellemeket. Feltehetően utóbbival összefüggésben egyes vidékeken, pl. a Sárközben féleleműző szerepet is tulajdonítottak neki.

*Üröm a sírból kipreparált állapotban,
Karcag-Asszonyszállás, 56. sír*

Feltételeztük, hogy az istenfű üröm elnevezése később került be nyelvünkbe. Valóban az istenfű üröm elnevezésére a legkorábbi fennmaradt adatunk 1362-ből ismert, ezt követően sorjáznak az adatok a következő sorrendben: 1367, 1371, 1395, 1405, 1416, 1435, 1513, 1592, 1595, 1596 stb. Kérdés, hogy üröm szavunk milyen eredetű, mikor és kiktől terjedhetett el a magyar nyelvben? A történeti etimológiai szótár szerint az üröm bizonytalan eredetű, talán török jövevényszó. A címszó írója még úgy vélte, hogy a szó feltehető megfelelései csak a Volga-vidéki török nyelvekből mutathatók ki. Ligeti Lajos professzor azonban eldöntötte az eredet kérdését, ugyanis az üröm szó meglétét kimutatta a tatár, szibériai tatár, baskír, kirgiz, kazak, ujjur, csagatáj, kalmük nyelvekben, és bizonyította a szó török eredetét. Tehát az üröm valamilyen török nyelvből kerülhetett a magyarba. Bár a szó feltehe-

tően megvolt a besenyő nyelvben is, mégis nagyobb a valószínűsége, hogy a nagyobb létszámban beköltöző, nagyjából összefüggő tömbben letelepített, s a nyelvet bizonyosan a 16. századig őrző kunoktól került a magyarba.

Azonban továbbá is kérdés, hogy maga a temetkezési szokás, az üröm sírba tétele, melyet kétségen kívül a kunoknál figyelhattunk meg, valóban kun sajátosság-e vagy csak egy olyan általánosabb elterjedésű szokás, ami a kunoknál is megvolt. Jelenlegi tudásunk szerint úgy véljük, hogy a Karcag környéki kun temetőkben megfigyelt jelenség szellemi háttere a kereszténységhez, – a keresztény művészetben az üröm a szomorúság jelképe –, szűkebben a hazai reformációhoz köthető. Tudvalevő, hogy a Nagyikunok (Kolbaz-szék) településeinek egyházai, papok és hívők, együttesen tértek át a református hitre., s lakóik azóta is hűségesen ragaszkodnak a „reformata ecclesiához”.

Hogy az üröm sírba tételének szokása a nagykunoknál a reformációhoz köthető, annak bizonyosságként szolgáljon Barcsa János: *A Tiszántúli Ev. Ref. Egyházkerület története* című, Debrecenben 1906-ban kiadott művének ideillő szakasza, melyet korbelt egyházi iratok alapján állított össze. A 16. századra vonatkoztatva többek között így ír: *„A temetési szokások szerint a déli traktusokban a halott szemeit lefoglák, megfűstölték, meborotválták, a szegényeket fehér ruhába, a gazdagabbakat ünneplő ruhájukba öltöztették, az asszonyok fejére pedig főkötőt. Mellén összetett két kezét, s lábfejét pántlikával összekötötték. A koporsó aljába gyaluforgácsot tettek, fejuánkosába székfű, istenfű, vagy más jószagú fűvet tettek, s szemfedővel takarták le a halottat, melynek szélét kint hagyták.”*

A Nagyikunok a tiszántúli református egyházkerület része volt. Bár korabeli iratok nem maradtak fent, az asszonyszállási és orgondaszentmiklósi ürömlletek azt bizonyítják, hogy a Barcsa által említett szokás nemcsak a déli traktusokban, hanem a kunoknál is része volt a temetkezési szokásoknak.

Dr. Selmeczi László régész

**„A nőnemnek gyönyörű világa,
kimondhatatlanul szép hivatása van!”
Néhány gondolat Kempelen Riza írói pályaképéről,
születésének 195. évfordulóján**

„Meg vagyunk győződve, hogy az irodalom emelkedésének egyik csillogó jele abban áll, ha jeles nőírók tűnnek föl; és Kempelen Riza azok közé tartozik, kik nem tehetség, nem hivatás nélkül lépnek a küzdőterre, hanem benső értékük teljes átérzésével, és méltó joggal az élvezetes olvasmányt kereső közönség teljes figyelmére” – írja a Budapesti Viszhang című újság 1855-ben, amikor az író nő elbeszéléseinek két kötetét szívből ajánlja nemcsak a külső megjelenés, de még inkább a belső tartalom alapján.

Valamelyik tanulmányom írása közben, az interneten kutakodva akadtam össze Kempelen Riza nevével, ahol azt is megtudtam, hogy „beszélyíró” volt, aki Jászberényben halt meg. Mondanom sem kell, már akkor felcsigázta az érdeklődésemet.

Kempelen Riza író

A „Riza” név: első gondolatom az volt, hogy ilyen pedig biztosan nincsen, legalábbis nem találkoztam még senkivel sem, akit Rizának szólítottak volna. Egyes szakemberek szerint azonban a Terézia név rövidülése, vagy becéző formájából alakult önálló névvé, így jelentése arató, szüretelő, vadásznő. Vannak egyéb alakjai is: Rizus, Rizka, Rizi, Rizuska. Így már rendben van. Érdekesnek tűnt a „beszélyíró” kifejezés is. A beszély régies kifejezés,

mely rövid, prózában írt elbeszélést jelent, mint írói műfajként, gyakorlatilag novella. Így mindjárt tisztult a helyzet. Persze a „rövid” kifejezés esetünkben eléggé relatív, hiszen Kempelen „beszélyeiből” egy kötetbe csak kettő fért el. Egyébként a korban más „beszélyeket” is hasonló terjedelemben írtak meg. A Gyulai árvíz könyvben 1856-ban P. Szathmári Károly Szirmay Ilonka c. beszélye 50 oldalt tesz ki, Vadnay Károly Művész család című írása 57-et, így Kempelen Szélsőségekre 36 oldallal nem is tűnik soknak.

Bár az 1849 és 1864 között megjelent *Hölgyfutár* c. pesti folyóiratban felettébb dicsérő véleményeket olvastam róla, azért nem mindenki volt ezzel így. Szinnyei Ferenc a *Novella- és regényirodalmunk az abszolutizmus idején* című székfoglaló beszédében ezt írta: „A buzgó író munkáiról, sajnos, kevés jót mondhatunk. Egyes elbeszélései (...) egészen jelentéktelenek. A többiek meséik néhány motívumának elsorolásával jellemezhetjük legjobban (...) sok bennük az érzélgés, hosszadalmasság. Stílusa kezdetleges még korához mérten is (...) Kempelen Riza munkáiban nincs eredetiség, sem művészet, francia-romantikus tucattermékek. Csak azért foglalkoztunk vele kissé részletesebben, mert abban az időben emlegetett és olvasott író volt.”

Az 1829. szeptember 19-én Baján született író élettrajzát kiváló cikkében Csörgő Terézia tanárnő írta meg (Redemptio, 2019. augusztus), melyben összegyűjtötte a legfontosabb róla szóló cikkeket is. Így én most az író pályaképéhez szeretnék néhány témát felvonultatni, elemezni, leszögezve, hogy sem irodalmár, sem kritikus nem vagyok, csupán az olvasás szeretete indított el az úton. Mi az igazság, hát ezek után?

Pár szó a „hölgy-író” tárgyában

A *Hölgyfutár* 250-dik számában – 1851. december 5-én, W...gh álnéven – egy cikk jelent meg, mely az *A hölgyíróság* címet viselte. Ebben a

cikkben a szerző magasabb rangúnak tartja a férfiakat az írás tekintetében. Szerinte legjobb lenne, ha a nők nem is írnának, tudomány magasára úgysem emelkedhetnek! Szerinte a nők csak nőiességük kárára tehetnek szert a kiváló íróshoz szükséges emberismeretre. Gondolatait így vezeti be: „Szeretném ismerni azon férfit, ki a nőt ismeri; de nem szeretném ismerni azon nőt, ki a férfit ismeri.” Ugyanakkor szerinte a férfiak minél jobban ismerik a nőt, annál nagyobb a megbecsülésük irántuk. A cikke végén mégis Szendrey

Kempelen Riza Beszélyei

Júliát írásra biztatja.

Kempelen válaszában két irányba indul el. Egyrészt a nők alulképzettségét hozza fel sérelemként: „... a mi hibánk-e, ha a gyermeklánykával ott fejezik be a kiképzést, hol a fiúgyermekkel kezdék!? – értem a folyó írást, s olvasását.” Másrészt, ha a két nem nem ismerheti meg egymást, akkor az író önellentmondásba került, mert, akkor a férfiírók sem ismerhetik meg a nőket. Egyébként azt is felrója, hogy keveset foglalkoznak a női írókkal, költőkkel.

Gyimesi Emese kutatásai szerint a 19. század második felében jelentősen növekedett a nőírók, – költők száma a magyar irodalomban: A *Hölgyfutár* c. lapban, melyet Tóth Kálmán is szerkesztett – a Bach-korszak idején előbb naponta, majd hetente háromszor jelent meg – 222 költeményből 28-nak a szerzője volt nő. A legtöbbet a következő személyek publikáltak: Wohl Janka, Wass Ottília, Kalmár Róza, R. Emilia, Majtényi Flóra és Kisfaludy Atala. Később ez 15 személyre apadt, és új névként sze-

repel Kendelényi Vilma, Szöllősy Nina, W. Laura. A Vajda János által kiadott *Nővilág* c. hetilapban is hasonló nevek szerepelnek, de a megítélés nagyon nehéz, mert voltak, akik nem merték vállalni a nevüket. Az egyéb jellegű írások (elbeszélések, útirajzok, divat...) esetében 27-ből 17-nek volt nő az írója. 1862-ben Farkas Albert szerkesztésében jelent meg a *Nemzeti Hárfa*, illetve Zilahy Károly adta ki a *Hölgyek Lantját* 1865-ben, melyek kiváló antológiák, válogatások a kor női íróinak, költőinek terméséből.

A nő teremti a család sorsát

1858-ban jelenik meg a *Kempelen Riza újabb beszélei*, mely két kötetet és négy beszélt foglal magában, egybeszerkesztve. Ennek első beszélya a *Nő teremti a család sorsát*.

Az elbeszélés főbb alakjai: Gertl erdész és neje, Deák Miska és neje, a Völgyes család. A nők egy igen fontos kérdéssel indítják a történetet, ez pedig a haj, és a fésülködés. „Hosszúdad arcához e vastag fonat illik... Ha angyalul illik is nem fogom viselni, mert az erdősnő fésülködéséhez hasonul. Szinte előttem áll fésűje hegyén búbos fejékevel, melyről a keskeny papírselyem szalagok párdubajuszként borzongnak nyakába szerteszét”. Gertl asszony egy cseléd által fésülteti magát, hogy ezzel is rangját, méltóságát jobban kiemelje.

A falu asszonyai egymással vetélkednek, egymást licitálják túl a különböző étek készítésében, sütemények sütésében, receptek cserélésében. Az elbeszélés eleve egy sütemény recepttel indul, ami még sikerülni sem akar. Ráadásul az is probléma, hogy a gazdaasszony elkészíti a káprázatos vacsorát, de a hónap közepétől ezután már csak száraz kenyeret tudnak enni.

Völgyes arra próbálja rávenni a feleségét, hogy a receptek és rosszindulatú pletykák helyett más komolyabb témákat érintsenek: „A magasabb emelkedésű nő társasága mindig vonzó a férfiakra nézve, a betyárnak indult rakoncátlan puszták fiának kivételével. Vagy művelt a férfiú, vagy nem; ha igen, élvezettel néz az éles eszme cserének eléje, melyet az eszes nő nyújt neki, s mely annyira fokozza mindkettőjük társalgási emelkedését, mert sem a férfi, sem a nő nem viheti a társalgást nembelijével azon finom térre, hol a szellem

ragyog az elértés gyönyöre alatt... Beszélj ily nővel az irodalomról, ismeri minden mozzanatát; mély belátással, kedélyes megjegyzésekkel kíséri vagy vezetői előadását; szerény észrevételeinek finom ecsetével fösti előbb a művé-

Kempelen Riza férje,
Kempelen Győző gimnáziumi tanár

szettrőli fogalmát...”

Kempelen nőtársainak mondanivalóját még így is megfogalmazza: „Ne feledd Etelkém, hogy a nő kezében van a családélet alkotása, ezt kell a nőnek tudnia és éreznie, s hogy nagy hivatásában a felelősség az ő lelkére nehezu. Ne szeszélyeskedjék, ne dacoljon, ne játszó, midőn a többek élete függ józan s lelkiismeretes eljárástól. Nem elég tehát, hogy a nő erényes és hű legyen, lelkiismeretesen gondos, emelkedetten gyöngédnek is kell lennie, hogy családélete boldogságát biztosítsa.”

Kempelen a *Szélöségek* című beszélyében Luigent szájába adta gondolatait a nőnevelésről: „Úgy kellett volna leányommal tennem, mint anyám tett velem; ki játékszerű katonákat, dobot, fegyvert, misemondó ruhát, könyveket vett, órákig leste, melyikkel játszottam legtöbbet, de midőn látá, hogy mind ott hagyom, kis tollkéseket, gyöngyház tintatartót s egyéb apróságot adott, hogy eladjam, s az általa meghatározott ár fölöslegét nekem ajándékozá: és íme! ... nem győző vásárolni az apró holmit; végre megunt a játékot, s abba hagyta, de én már akkor saját pénztárral bírtam, s magam vettem eladni való dolgokat. Kereskedő lesz belőled! - kiáltott fel ekkor, s e hajlamot fejleszté bennem, s növelt belőlem szakmájának megfelelő, kedvvel fáradozó jó gazdát.”

Bár egyik beszély elején sem szerepel az „irányregény” kifejezés, de

mégis ezekben az írásaiban is másokra – főleg nőtársaira – kíván jó irányban hatni.

Az irányregény - hatással másokra

Mit jelent az irányregény?

„Az irányregény a társadalmi regényeknek az a fajtája, amelynek kifejezett célja a társadalom egészének vagy egyes intézményeinek megváltoztatása, illetve társadalmi eszmék megvalósulásának elősegítése” – írja a Magyar Irodalmi Lexikon 1963-ban.

Talán a legismertebb irányregény *Eötvös József A falu jegyzője* című írása, melyben a jobbágyfelszabadítást igyekszik elősegíteni a maga eszközeivel. *Táncsics Mihály* az 1836-tól megjelent irányregényeiben és cikkeiben a polgári átalakulás programjának szükségességét hirdette. Megemlíthetjük még *Bessenyei György Tariménés utazásai* c. munkáját, melyben a felvilágosodás polgárosító eszméit használja fel egy jobb társadalmi rend érdekében.

Kempelen *Kibékülés* című regényében Kunoss Kálmán és felesége, Jolán történetét ismerhetjük meg. A házaspár rendkívüli módon szereti egymást. Kunoss ifjú korában megsértette Bombai doktort, illetve annak kedvesét, ezért Bombai másokkal összeszövetkezve bosszút esküszik. Egy családi per folytán Kunoss gróf koldusbotra jutott, de felesége nem hagyja el, követi őt szegénységbe. A regényt igazi lelki megpróbáltatás volt olvasni, hiszen a házaspár ellen összeesküvők fondorlatos csapdákat eszelnek ki, azért hogy a boldog párt egymástól elválasszák, így jelen van a történetben a cselszövés, az intrika, a rosszindulat és a pletyka. Végül is szétmegy a pár, sőt sanyarú helyzetbe jutnak külön-külön mind a ketten. Az író folyamatosan ébren tartja az olvasó érdeklődését, már-már a végletekig csavarja a történet szálait, eseményeit.

Jolán a történet végén egy bányához jut el, és elmegy meglátogatni a munkásokat. Kempelen arra próbálja ösztökélni az olvasót, hogy a társadalomban nem helyes dolog a végletekig kihasználni a dolgozókat, a tulajdonosnak igenis felelőssége van a személyek, családok felé. Nem szabad abba belenyugodni, hogy „mások így csinálják”. A változás, a

változtatás lehetősége a saját kezünkben van.

Az *Egy kacér férfiú* című beszélyében az író – más női társai nevében sem – nem akar belenyugodni abba a ténybe, hogy bizonyos lelkiismeretlen férfiak, „csábítók” – történetünkben Csányi Guidó –, csapdába csalják a fiatal és tapasztalatlan leányokat, óriási lelki károkat okozva ezzel nekik. A történetben Guidó elbukik. A szerző üzenete ezzel az, hogy mindenkinek van lehetősége küzdeni az ilyen jellemtelen egyének ellen.

A *Lelenház* című beszélyében az önfeláldozó, végletekig szerető édesanya példájával arra hívja fel a figyelmet, hogy nem szabad senkinek sem az édesanyját elhagynia, megtagadnia, elfelednie. A történet mondanivalóját maga Kempelen így fogalmazza meg: „*Ki nem találja ki, hogy romlatlan szívben e mindent teremő varázserő, mely mintegy másod alkotó, gondolatot a főben, érzelmet a szívben megsemmisít, és alkot egyaránt az anyai szeretet!*”

A *Rossz világban élünk* című novellájának középpontjában Zömök Nicodém de Eadem, Túróc vármegyei nagybirtokos és neje Diederracker Eulália grófnő állnak. Életük egy eseményén keresztül nyerünk beavatást az író gondolkodásába: „*A világ legnagyobb része mások rágal-mazásában keresi, és találja szórakozását – mondá gúnyval Berkes...*” Úgy látszik ez már akkor is korjellemző volt, de ezzel nem kívánt kiegyezni. A másik dolog, ami ellen Kempelen felemeli a szavát, természetesen Nicodém szájába adva a gondolatot, a franciák állandó majmolása, a magyar dolgok lekicsinylése: „*A külföldnek nem vagyok ugyan ellensége, de bántja lelkemet az általános francia modor, mely erőt vesz rajtunk. Dicsőségesen franciásodunk! Nem is emlékezve a nemzeti színház márványhölgyeire, kik hajlékonyabbak a viasznál, s márványságuk dacára szívük az arany fénytől megolvad, továbbá a divathölgyekre és isten tudja még kire s mire nem. Szokásaink, ízlésünk, minden mozzanatunk francia lesz. Mennyivel olcsóbb volt a régi keleti magyar fényűzés a mostani, erkölcsöt és tiszta ízlést egyaránt rontó cifra nyomorúságnál.*” Ez a gondolat megtalálható a *Szél-sőségek* című beszélyében is, ahol az egyik szereplő Immering Vilmos,

akit a „franciáskodás” egyenesen névváltoztatásra is késztetett: „*A Guillaume Toujorus nevet úribb hangzatúnak találá.*”

Dumoriez három vacsorája, avagy Kempelen és a forradalmi eszmék

A francia forradalom idején játszódó történetben, három egyén vacsorázik együtt. Dumoriez, a katona, századosi rangban, St. Louis, a márkí, aki átállt a köztársaság oldalára, és nagyon ért minden jövedelme elpazarlásához; valamint Vicomte Seubroise, az arisztokrata származású, nemes szívű, egyenes jellem. Hozzájuk csatlakozik egy ifjú, szikár protestáns lelkész, aki hosszasan szemléli az emberek arcát, s abból következtet jellemükre, szokásaikra. Mindhármukról megmondja élete alakulásának irányát, sőt a *Beaurepire* nevű pincér – kívül Verdun várparancsnokként találkozunk később – is bírálat alá kerül. Minden résztvevő élete a lelkész állítása szerint alakul. Természetesen nem maradhat el a szerelmi szál sem a műből, mely párhuzamosan alakul a köztársaság, a forradalom sorsával. A novella hangvételéből kitűnik, hogy az író lelkesedik a francia forradalomért, az eszmékért, szereplőit mind pozitív színekben tünteti fel, sőt hősnek tekinti őket, akik semmiféle rémtettet nem követtek el, ahogy a francia nép sem, és minden rémséget „a csöcselék” számlájára ír. Ebben a korban egyébként mások is foglalkoztak a francia forradalommal, mások is igyekeztek követni a francia írók stílusát, témáikat boncolgatni.

Tóth Kálmán, a Hölgyfutár és Majtényi Flóra

Kempelen Riza testvére, Tóth Albert Kálmán (Baja, 1831. március 30. – Budapest, 1881. február 3.) költő, drámaíró, politikus, újságíró, az MTA levelező tagja, a Kisfaludy Társaság rendes tagja; Majtényi Flóra költő férje. 1851-től munkatársa lett a Nagy Ignác által kiadott *Hölgyfutár* c. folyóiratnak. Napi rovatokat vezetett, 1853-tól a lap segédszerkesztője, 1856-tól 1861-ig pedig felelős szerkesztője volt. Nevével legtöbbet a lap címlapján találkoztam, ahol mindig versei jelentek meg. Az első ilyen 1849. december 17-én a *Lakodalm* című néprománca, s még

a hónap végéig 5 verse látott napvilágot. 1850-ben pedig 34 alkalommal jelent meg. A lapban nem minden írás esetében van feltüntetve név. Vajon amikor segédszerkesztő lett, és már nem jelentek meg versei, mely cikkeket írhatta? Két újságot is alapított önállóan: a *Bolond Miska* élclapot és a *Fővárosi Lapokat*.

További kutatásokat igényelne, hogy mennyiben biztathatta Kempelen Riza írói tevékenységét az a tény, hogy ő maga is író volt, illetve mint a *Hölgyfutár* munkatársának esetleg volt-e lehetősége beszélyeit megjelentetni az újságban. 1852. január 2-án így harangozta be a lap az író munkáját: „*Dolgozótársaink folyvást szaporodnak, legközelebb Kempelen Riza asszonyságban, Tóth Kálmán nővéreben igen kedélydús írónőt leend szerencsénk t. olvasóinknak bemutatnunk.*” Január 17-én pedig valóban megjelent első írása a *Pár szó a „hölgy-íróság” tárgyában*.

Tóth Kálmán 1856-ban feleségül vette Majtényi Flóra költőnőt (Novák, 1837. július 28. – Budapest, 1915. május 18.). Flóra 1851-ben jelentkezett első versével szintén a *Hölgyfutár* hasábjain, melynek 1862-ig állandó írója volt. Más helyeken is jelentek meg írásai pl. *Családi Lapok*, *Déliabáb*, *Szikszoói Enyhlapok*, *Divatcsarnok*, *Gyulai Árvízkönyv*, *Erdélyi Múzeum*, stb.

További kutatást érdemelne, hogy vajon ismerték-e egymást, segítették, vagy támogatták-e egymás munkáját a rokoni kapcsolat kialakulása előtt? Vajon csak akkor ismerkedtek meg, amikor Kálmán feleségül vette Flórát? Az OSZK-ban megtalálhatóak Flóra iratai, levelei, naplója.

Hit-elemek Kempelen életében munkáiban

Hitéről nem sokat ír műveiben, ezért csak néhány morzsát tudtam összegyűjteni. 1853 decemberében jelent meg a *Családi Lapokban* A *hídeg férj* című beszélye. A történet szerint Gerendy Artúr és felesége elhidegültek egymástól. Artúr utódot is nagyon szeretne, de ez nem sikerült az évek folyamán. Ugyanakkor felesége, Imra (Emerika) is nagyon szenved az élehetetlen kapcsolatban. Az asszony hívó, mélységesen hisz az Isten mindenhatóságában, s imádságát pozitívan állítja

be az író: „...finom keleti szövettel bevont imazsálmolyhoz menve, letérdelt, a rajta levő bársony imakönyvet félre téve, lelke egész buzgalomával fordult Istenhez, mert hisz ő nem imakönyvből, hanem szenvedése lapjairól olvasá imáját benső áhítattal... Uram Istenem! Kíséred lépteim, kíséred tettemet!”

Negatív színben tűnik fel a *Szánver-seny* című beszélyében a templomi viselkedés. Nők és férfiak elmennek a templomba, s ahelyett, hogy az Istennel foglalkoznának, imádkoznának, ahelyett „mint alkalmat használják föl érdekeltjeikkel kacérkodásra, s az egyházat fényűzésük s pazar ízlésük kirakatául tekintik, pedig mint istenházát, hol egyszerűséggel, tisztasággal, s buzgó áhítattal kellene megjelenniük...” A novella egyébként útirajznak is tekinthető, hiszen a főszereplő európai körutazáson vesz részt, ahol természetesen az épített örökség, a templomok szépségeiről is számtalan leírást olvashatunk.

A *Zolnayak* novella története egy beteg, 60 éves emberrel kezdődik, kinek utolsó szavai a mélyen hívő ember végső tanácsaiként szólnak családjához: „Gyermekeim – legyetek szilárdul állhatatosak vallásotokhoz, mert istenbeni bizalom az erény támasza...”

A *Hölgyfutár* 1858. január 8-án temetéséről hírt adva megemlíti betegségét is: „Karácsony másodnapján (dec. 26-án) a tizenegy órai misén buzgó imái közben áthűlt.” Nem tudom mennyiben volt ez a kijelentés az utókor magasztalása, s mennyiben igaz hitének bizonyítéka, mindenestre nem csak karácsony napján, nem csak az éjféli misén, de még másnapján is templomban volt.

Érdekes szavak, kifejezések az elbeszélésekben

El kellett olvasnom jó néhány oldalt, míg megszoktam Kempelen stílusát, néha hosszú-hosszú mondatait, leírásait, a 19. század derekára jellemző mondatalkotásokat. Érdekességképpen kívánom megjegyezni, hogy az alábbi szavak, megfogalmazások figyelemre méltóak, kuriózumok voltak számomra, ha éppen spek-tálumok nem is: Cserpige, korznő, elbúvni, kimélytelen, nyargonc, elragadó áztat, buzgat, burkonyka, kuszko, erdősznő, csetresse, nő-növelő, pötyke, delejálmas, eszélyes

lány; sőt „Önben hidegebb a vér, mint egy tói békában!” vagy „Büszke vagyok rá, hogy nem szabad önnek igazat nem adnom.”

Nők, férfiak, korrajzok

Elbeszélései kitűntek saját korában a nőíróknál ritkaság számba menő részletes korrajzi hátterek leírása által. Bár mindig egy-egy szereplőt ír le, de korszakának egy-egy jellemző képét adja bennük.

A Túróc vármegyei Zömök Nicodém de Eadem egy ilyen korismérvről ad számot: „A külföldnek nem vagyok ugyan ellensége, de bántja lelkemet az általános francia modor, mely erőt vesz rajtunk. Dicsőségesen franciásodunk! Nem is emlékezve a nemzeti színház márványhölgyeire, kik hajlékonyab-bak a viasznál, s márványságuk dacára szívük az arany fénytől megolvad, to-vábbá a divathölgyekre és isten tudja még kire s mire nem. Szokásaink, ízlésünk, minden mozzanatunk francia lesz. Mennyivel olcsóbb volt a régi keleti magyar fényűzés a mostani, erköl-csöt és tiszta ízlést egyaránt rontó cifra nyomorúságnál.” Valóban voltak a magyar történelemnek is olyan kor-szakai, sőt mai világunkra is jellem-ző, hogy valakit, vagy valamit kipé-céz, s azt igyekszik követni. Akkor éppen a francia volt a divat.

Agray Iván, a *Végzet* című beszély szereplője, egy vármegyei főispán-nak a fia, aki dolgozni nem szeret, jómódjában és semmittevésében a lányok elcsábítását, a kártyázást és a mulatozást tekinti fő életcéljának. Minden eszközt megragad, hogy egy Klári nevű lányt – a fényes ho-zomány reményében – eljegyezzen, s ezzel tegye rendbe anyagi helyzetét. Gondolom, ha terve sikerül, ak-kor ideiglenesen sikerrel jár, amíg az így szerzett jövedelmet ismét el nem tünteti.

A *Lelenház* című novellájában kü-lö-nösen kiütözik, az a gondolat, hogy mennyire a külsőre, a rangra, a va-gyonra építenek az emberek. Dezső nevű (fő)hőse egy véletlen gyil-kosság következtében kitagadott, névtelen lesz. Korábbi kedvesének, Izórának a családja, természetesen így már nem találja megfelelőnek, rangbelinek, hogy egy bárói csa-ládba beházasodjon egy „névtelen”. Azután kiderül, hogy egy „kis hiba” előfordul az ő családjukban is, ne-vük ugyan jól fénylik, de nem min-

den arany, ami fénylik. A történet végére Izóra és Dezső egymáséi le-hetnek, mivel még mindig szeretik egymást, még ha rangjuk és vagyo-nuk nincs is hozzá.

A *Három székel huszár*-ban Nagy-szeben életét ismerhetjük meg, több leírást olvashatunk ruhákról, vacso-rákról, szokásokról. Már eleve azzal kezdődik, hogy amikor a nyalka hu-szárok lóháton minden nap ugyan-abbban az időben szemléjüket végzik, a nők és leányok jelentős részének „véletlenül” pont az utcán van dolga. Külön érdekesség azoknak a leírása, akik ugyan kimenni nem mernek, de spaletták, és virágcserepek mö-gül leskelődnek, s a huszárokról áb-rándoznak. Ráadásul mindannyian meg vannak győződve róla, hogy a huszárok pont őket szemlélik.

A posztumusz megjelent *Csak grófné legyen* című elbeszélésben a cseléd-sorból jól házasodó Vadas Bertalan-né mindent elkövet, hogy a lányát engedelmességre nevelje, s minden alkalmat megragad, hogy valami híres-neves grófhöz adja feleségül, mert számára ez igen-igen fontos „státuszszimbólum”, tovább emelke-dési lehetőség volt. Egy kapcsola-tukra igen jellemző kijelentés: „Ne- vess, parancsolom! – kiáltott rá nyersen – így tanulsz meg legedesebb vágyaidról, reményeidről lemondani s nekem va-kon engedelmeskedni. – Edzeni kell őt az életfájdalmakra.” Két dolog azon-ban hiányzott: a szeretet és a biza-lom. Az edzésnek pedig egyetlen ér-telme volt: megfelelő partit találni.

Humoros szálak, események írásaiban

Más írásában adott egy „bogaras” bogárgyűjtő, Bogárdy Gábor, jómó-dú ember, aki gyámságába fogadja nővére gyermekét, Lászlót. Termé-szetesen őt is meg akarja fertőzni a bogáraszat tudományával, lelkesen magyarázva neki annak szépségéről, minduntalan „futoncokról, tülkön-cökről, bödékről meg cincékről” mesél – mindhiába. („Tízezer forin-tos gondolat”)

A történetbe még belekeveredik Hollósy, aki egy „táblanélküli” tábla-bírónak a fia, bár volt ugyan valami címe a megyénél, de díjazás nem járt vele. Tréfásan jellemzi háza népét Kempelen: „*Udvarát a legudvariasabb, legkeresettebb körülírással sem lehet egyébként nevezni, mint az egész szom-*

szédság apró marhája gyűlhelyének, az az nagyszerű ganajdombnak, hol tulajdon s mások kedélyes pulykái, libái, tyúkjai és kappani, a réczéket sem felejtve ki, koronként általános gyűlést hirdetnek, melyet néha-néha azután megzavar egy, lompos kuvasz képében fellépő ministeriális követ.”

A vidámnak éppen nem nevezhető Szánversenyben is található humoros jelenet: „Eszembe jut nagybátyád, ki egyszer nagy hirtelen minden ok nélkül elutazott Debrecenbe, s midőn megjött kérdém: hát csak láttad Csonakaink sírját. – Nem láttam biz én – válaszolt – nem is volt utazásom célja, hanem hogy a híres debreceni kolbászt eredeti kiadásban ízlelhessem.”

A Rossz világban élünk című novella főalakja, akinek testalkata megegyezik a nevével is, birtokain sosem járt, a rábizottak ügyes-bajos dolgait nem ismeri. Zömök Nikodém de Eadem, Túróc vármegyei nagybirto- kos, de jobbágyait még sosem látta. Sőt egy árva szót sem váltott velük: „Lévén Zömök úr ő méltósága igen gyen- ge legény a nyelvészetben, és törzsökös magyar arisztokrata, ki tagadja azon elvet, hogy ki mennyi nyelvet beszél, annyi embert ér, a nemes atyafiak pe- dig kizárólag Szvatopluk utódai, kik szinte keveset, vagy épen soha sem fog- lalkoztak idegen nyelvek tanulásával. Zömök Nikodém úr közönséges magyar nemesember, mindamellett méltóságos úrnak hivatja magát azon egyszerű okból, mert méltóságos neje.... Nieder- racker Eulália grófnő... kívánja.”

Egy másik alakja, Szeréna azon szelleműs francia hölgyek sorá- ba tartozik, kik tizennyolcadik és negyvennyolcadik évük közt foly- tonosan harminc éveseknek mond- ják magukat. Természetesen ebből sokféle nézeteltérés keletkezik, il- letve a háta mögött Szerénát, illetve az ilyen embereket mind nyelvük hegyére veszik: „Persze harminc éves, már legalább 20 éve!”

A Nő teremti a család sorsát nőalak- jai, állandóan recepteket cserélget- nek, csillogó és költséges vacsorákat adnak a faluban élő más „előkelőbb, vagy kevésbé előkelő” nőtársaik- nak, de a végén úgyis rosszul jár- nak, mint például Deákné: „...ki azon édes csalódásban élt, hogy minden megvendégelt egyén, nagyszerű ebédje földicsérésében fáradozik, mert ez volt célja minden költséges fárado- lalmának. Ez szokott dija lenni a mulatságnak,

melyre vidéken minduntalan ráadja magát egy-egy családfő, s midőn zsebét kiürítve, családjával együtt számos napon át nélkülözi a fölös kiadásokat, bizonyos lehet benne, hogy hálából szél- tében hosszában, agyba-főbe gúnyolják és rágalmazzák általa szolgált vendé- gei.”

A Kérő van a háznál című novellá- jában az ábrándos leány egy költőt várt, de csak a falu kovácsa érkezett meg, az is van már vagy 70-éves, a kovács fia adott neki szerenád- ot, éjnek évadján égtelen zajjal fűjva trombitáját. Hogy a helyzet komi- kumát jobban kiemelje Kempelen a rosszul sikerült ábrándteljesedést így írja le: „Ki ígért s vár papagáj helyett cserebogarakat kap ajándékul, nem rendíti meg keblét a csalódás úgy, mint ha egy 16 éves túlzott ábrándos leányka, ismeretlen költőjét várva, egy rettenetes régiséget lát maga előtt, keblében kérlelhetetlen megbízásokkal.”

A humoros cselekményszálak alkal- masak arra, hogy egy-egy szereplő jellemét, karakterét jól megrajzol- ja, tulajdonságait magyarázza, vagy egyes tetteinek megfelelő hátteret

Kempelen Riza sírja a jászberényi Fehértói temetőben

adjon.

Kempelen Riza halála és Arany Já- nos

1857. december 26-án részt vett a 11 órás szentmisén, melyen áthült, és azt követően rosszul érezte magát. 1858. január 1-jén hunyt el Jászbe- rényben, 5 napi betegség után. Ha- lálát béllob nevű betegség okozta. 1858. január 3-án a Fehértói teme- tőben temették el.

Férje 1858. január 23-án levelet írt Arany Jánosnak, melyben kérte, hogy felesége sírjára írta pár sort. Ez a kérő levél Arany János iratai között

nem található meg, mert sajnálatos módon elveszett. Ráadásul Arany csak nagy sokára tudott válaszolni, illetve a verset megírni, mely így szólt:

„Tisztelt honfitárs!

Hosszú hallgatásomat ne magyarázza Kegyed részvétlenségére. Őszinte fájdal- ommal osztozám én is Kegyednek és az irodalomnak nagy veszteségén, de nem válaszolhaték, mert ígérni s nem ígérni helyzetemben egyaránt bajos. Bármennyire ohajték a kedves elhunyt emlékének néhány hozzá méltó sorban áldozni, ez óhajításom aligha teljesült. Ide zárva küldök valamit, noha ez, megvallo- mam engem távolról sem elégít ki. De nem akarom Kegyedet tovább – s talán hiába – várakoztatni. Használja Kegyed, vagy dobja el, sans gene, épen nem fogom megbántva érezni maga- mat.

Az irgalom atyja nyújtson vigaszt Ke- gyednek e nehéz csapás után! Fogadja részvétem őszinte kifejezését s baráti jobbmot!

Nagy-Kőrös, március 12. 1858.

Igaz tisztelője: Arany János,

(Sans gene: Minden gond nélkül.)

Arany János: Kempelen Riza sírkövére

„Riza jövell! zendült a szelle- mi szózat egéből,
Vágyad örök szép volt:
íme az isteni szép.
Riza, maradj! rebegé szomorún
az övéi szerelme
Mennyed alatt is van:
tenszived alkota itt.
Már szállt, már küszöbén
lebegett a végtelen üdvnek,
Megtért volna, de haj!
zárva mögötte az ég.”

Nagy megbecsülés övezte korában Kempelen Rizát, mert a Hölgyfutár 1858. január 8-án, a temetés után is- mertette a temetés körülményeit, s méltatta az írónt: „Kempelen Rizá- ban sokat vesztenk el. Férfi ismerősei: egy tiszteleltre és szeretetre méltó művelt nőt; a szép szellemű hölgyek: gyöngyöd érzelmű hű barátnőt; családja kipótolt- hatatlan jeles anyát és feleséget; irodal- munk művelt szorgalmas munkást; a haza hű honleányt; a nővilág: egy ifjú bájos tagot; a jászberényiek: társaséle- tük egyik kedves díszét... A jászberényi közönség jobbja úgy akarják, (és ez igen méltó hozzájuk) hogy az elhunyt kis fakesztje helyébe díszes márvány-

emléket emeltetnek – közöltségen.”

„Az én Rizám”

A tanulmányom elején kijelentetem, hogy nem vagyok sem irodalmár, sem kritikus, mégis kirajzolódtott bennem az írónról egy kép. Olyan író lehetett Kempelen, aki írásai által szebbé-jobbá szeretne volna tenni a világnak azt a szegletét, ahol hétköznapijait élte. Küzdött az emberi gyarlóságokkal saját maga is, de látta ezeket kortársain, nőtársain, vagy az őt körülvevő férfiakon. Halála előtt egy évvel írja a *Nők világa* című írását a *Nővilág* című újság olvasói számára. Ezek a gondolatok rajzolják meg számomra *Kempelen Riza*-t: „A nőnemnek gyönyörű világa, kimondhatatlanul szép hivatása van. Szebb a világrészeket hódító hatalmában, ki ellen az özvegyek, árvák és nyomorultak ezrei kiáltanak bosszúért az éghez; szebb az alkotmányokat megrendítő törvényhozóénál, ki csak a gonoszok büntetésében fáradozik; szebb a világbölcsejénél, kinek sokszor a hosszú élet kevés egy lélektani igazság bebizonyítására.”

Felhasznált irodalom

Kempelen 15 társadalmi beszélyt, egy történeti munkát és két humorreszket írt. Az általam eddig olvasott novellák terjedelméhez képest ezeket igen-igen hosszúnak találtam, 14 beszélye 6 kötetet tölt meg (kb. A6-os méretű...). Egyes műveket könyvtárközi kölcsönzésben kaptam: „Magyar Király Erzsébet Tudományegyetem, Pécs” bélyegzővel ellátva, másokat az Arcanum honlapon olvastam (ezeket letöltöttem a honlapról, és elhelyeztem a Jászberény Városi Könyvtár helytörténeti részlegében), pár írására a Széchényi Könyvtárban leltem rá. A *Kempelen Riza beszélyei 1-2* és *Kempelen Riza újabb beszélyei* c. kiadványt pedig egy antikváriumból szereztem meg: így legalább ezek könyv alakban is elérhetőek lesznek mostantól a Jászberény Városi Könyvtárban. Szinnyi Ferenc: *Novella- és regényirodalmunk a Bach-korszakban* II. kötet. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1941

Kempelen Riza művei:

– Pár szó a „hölgy-íróság” tárgyában. I. rész, In: *Hölgyfutár*, 1852. január

16. 1–2., II. rész, In: *Hölgyfutár*, 1852. január 17.

– Zolnayak. megjelent a *Hölgyfutár*-ban 17 részletben, az utolsó 1854. január 17. (Továbbá: *Kempelen Riza beszélyei* IV. kötet, 1855.)

– Három székely huszár. In: *Családi Lapok*, I. rész 1854. október 15. 306–325., II. rész 1854. október 31. 358–371. (Továbbá: *Kempelen Riza beszélyei* III. kötet, Szeged, 1855.)

– Hideg férj. In: *Családi lapok*, 1853. december 15. 518–534. (*Kempelen Riza beszélyei* IV. kötet, Szeged, 1855.)

– Tízezer forintos gondolat. In: *Budapesti Visszhang*, 1855. Folytatásokban megjelent elbeszélés. (Továbbá: *Kempelen Riza beszélyei* III. kötet, Szeged, 1855.)

– *Kempelen Riza beszélyei*, Szeged, Grün János-féle Könyv- és Könyomda. 1855. Az első kötet két művet tartalmaz: A végzet és a Lord Wayward címűt. A második kötet, mely vele egybekötve található: Dumoriez három vacsorája, valamint a Lelenház címűt tartalmazza.

– Szánverseny. In: *Hölgyfutár* 1857. Folytatásokban megjelent írás.

– *Kempelen Riza újabb beszélyei*, Szeged, Burger Zsigmond tulajdona, 1857. Az első kötetben találjuk a Nő teremti a családot, valamint az Egy kacér férfiú címűt. (Továbbá: Szilágyi Virgil: *Fáncsy-Album*. Pest, Emich Gusztáv Nyomdája, 1855.)

A vele egybekötött második kötetben találjuk a Rossz világban élünk, Szánverseny és a Szélsőségek címűt. (Továbbá: Szathmári Károly: *Gyulai árvízknönyv*, Gyulán, 1856. Réthy Lipót Nyomdája.)

– A nők világa. In: *Nővilág*, Hetilap a magyar hölgyek számára. 1857. január 8. 1. sz. 8–9.

– Kibékülés. Irányregény, Szeged, A kiadó tulajdona, Nyomtatta Burger Zsigmond, 1858. Kiadta: *Kempelen Győző*.

– Csak grófné legyen! In: *Hölgyfutár*, 1858. január 12. és 1858. január 25 között részletekben megjelent írás. (Továbbá: *Kempelen Győző* munkái, neje, *Kempelen Tóth Riza* egy beszélyével. Pest, Szerző magántulajdona. 1865. Itt a címe: A grófnő.)

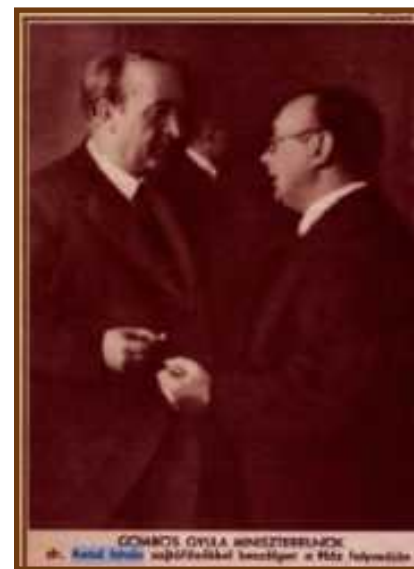
– Kérő van a háznál. In: *Kempelen Riza beszélyei* III. kötet. Szeged, 1855.

– Pazar jutalom. In: *Sárosy Gyula*: *Az én albumom*, Pest, 1857. Nyomatott

Egy kenderesi kocsmáros fia volt Jászberény országgyűlési képviselője Antal István ellentmondásos életének fontosabb részletei

Antal István Jászberény országgyűlési képviselője volt 1935 és 1939 között. Elsőgenerációs értelmiségi volt, egyszerű iparoscsládban nőtt fel. Tanulmányai során széles körű műveltséggel, olvasottsággal vértézódott fel. Németül, franciául, angolul kiválóan kommunikált, és emellett kitűnő latinsággal bíró közszereplő volt. Gyors észjárású, gyors tollú és jó stilisztá volt. Antal István a sajtót jól ismerő, felkészült jogász szakember is volt.

Napjainkig a jászági helytörténeti munkákban keveset írtak róla, ezért sokan talán nem is ismerik részletesen a munkásságát. Ezzel a tanulmánnyal az a célom, hogy a múlt eseményei iránt érdeklődők számára mutassuk be életének fontosabb részeit, külön kiemelve jászberényi képviselősege alatt mit tett a városért.

Pesti Napló Képes Melléklete, 1932. október 16.

Az országos nagypolitikában az ország közvéleménye akkor ismerte meg, amikor 1932-ben Gömbös Gyula kormányfői megbízást kapott, és mint sajtófőnök országos figye-

lem központjába került. Nagyon ambiciózus ember volt, és politikai karrierjében fontos szerepet játszott, hogy Gömbös egyik legbizalmasabb munkatársa. Antal írta hivatalos beszédeit, nyilatkozatainak jelentős részét. Azt nem szabad elfelejtenünk, hogy Gömbös Gyula halála után a politikai pályája felfelé ívelt, először igazságügyi államtitkár, majd a Kállay-kormány alatt vezette a Nemzetvédelmi Propagandahivatalt, mint tárca nélküli miniszter, majd a Sztójay-kormány igazságügyminisztere, később vallás- és közoktatásügyi minisztere volt. Ebben az időben az országos sajtó a kétes hírű „propagandaminiszter” jelzőt ragasztotta rá. A második világháború után háborús és népellenes tevékenységgel vádolták meg. A népbíróság halálra ítélte, de 1946-ban az akasztófától Tildy Zoltán köztársasági elnök kegyelme mentette meg. 1946-tól tizennégy éven keresztül börtönben volt, és 1960-ban szabadult. De ne szaladjunk ennyire előre. Talán még annyit fontos kiemelni, hogy ebben a rövid tanulmányban a Horthy-korszak társadalom-, eszme- és politikatörténeti vizsgálataival nem foglalkozunk.

Családja, gyermekora és tanulmányai

1896. február 18-án Kenderesen, egy helyi kocsmáros gyermekeként született. Egyszerű szegénycsaládban nőtt fel, ahogy már jóval később karrierje csúcán egyszer úgy fogalmazott: „...borzasztó szegénységből indultam”.

A Nagy Háború kitörésekor az akkor már elsőéves jogász hallgató egyetemi tanulmányai hamar megszakadtak, és az egyetem padjaiból a frontra vezényelték. A budapesti I. gyalogezred katonájaként az olasz frontra került. Doberdó és Isonzó véres csataterein harcolt, először, mint szakasz-, később századparancsnok volt. Monte San Michelen-nél folyó véres harcokban megsebesült. Katonaként alaposan megszenvedte a világháború poklát. Hosszú frontszolgálat alapján több kitüntetést kapott, és hazatérve a frontról folytatta félbeszakadt jogi tanulmányait. 1920-ban a budapesti jogtudományi egyetemen doktori oklevelet szerzett, majd bírói és ügyvédi szakvizsgát tett.

Tanulmányait befejezve jogász pályára lépett, származása folytán jól ismerte a magyar társadalom vérlázító igazságtalanságait. *„Antal István ifjúságából magával hozta a nyomor és a társadalmi alacsonyabb rendűség nyomasztó emlékeit. Ezekről az emlékektől való szabadulás lehetőségét jelentette számára a politikai karrier”* – írta Antal István visszaemlékezéseihez írt bevezető tanulmányában Gergely Jenő.

De idézünk fel emlékirataiból néhány gondolatot a háború okozta súlyos társadalmi gondokról:

„A harcterekről visszaérkezve igen súlyos, sőt akkor sok tekintetben kilátástalannak látszó szociális helyzetbe került. A veszített háború, a megcsonkított ország, az elszakított részekből ide visszaözlő s túlnyomórészt ugyancsak az értelmiséghez tartozó fajtestvérek ezrei és ezrei, az idebent pangó s csaknem teljesen leálló gazdasági élet, az infláció és a pénzromlás s a mindezek nyomában járó munkanélküliség és más szociális bajok ennek a fiatal-ságnak a jövő kilátásait sötét homályba burkolták. (...) Az elhelyezkedés, a kenyérhez jutás, a családalapítás szinte elérhetetlen messzeségben volt számukra - hiszen a legtöbbjük még az egyetemi esztendeit sem tudta befejezni, holott nem egy közülük már átlépte a harmincadik életévét is, s a frontokról, mint tisztek, harctéri kitüntetésekkel a mellükön tértek vissza a polgári életbe”

Hogyan került bele az országos nagypolitikába

Még egyetemista korában elnöke lett az „Egyetemi kör” szervezetnek, és ebben a feladatkörében megszervezte az összes keresztény és nemzeti alapon álló ifjúsági egyesületeket egy hatalmas egységes szervezetbe. Az ún. „Piros-Fehér-Zöld Blokk” volt a neve, amelynek élén küzdött Károlyi Mihály ellentmondásos kormányzása és a bolsevizmus ellen. Mint a blokk elnöke 1919. március 15-én, hat nappal a Tanácsköztársaság kitörése előtt, a Pesti Vigadóban nagy beszédet mondott a forradalom ellen, és szervezkedésre szólította fel a nemzeti társadalmat. Emiatt a bolsevizmus kitörése után menekülnie kellett. Viszontagságos út után Szegedre került. A Tanácsköztársaság alatt Szegeden megalakult ellenforradalmi kormány miniszterelnökségén dolgozott. Itt ismerkedett

meg Gömbös Gyulával, aki nála jó tíz évvel volt idősebb. Gömbös az akkori hadügyi államtitkár oldalán vett részt a nemzeti hadsereg megszervezésében.

A Tanácsköztársaság bukása után visszatért Budapestre és egyik megalapítója, és első elnöke volt az 1920-ban a Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetségének. 1920-ban Budapesten ügyvédi irodát nyitott. Az Országos Központi Hitelszövetkezet munkatársa lett és a hitelszövetkezeti mozgalom hivatalos lapja, a Magyar Szövetkezés felelős szerkesztője volt. Ezt a funkcióját 1934-ig töltötte be, így komoly szakértője lett a témának. Közben nagyobb külföldi tanulmányutakat tett Párizsban, Berlinben, Rómában és Varsóban. Aktívan részt vett a nemzeti és társadalmi mozgalmakban.

A korabeli helyi sajtó beszámolója

Annak a jobboldali, úgynevezett „keresztény-nemzeti” szervezkedéseknek egyik elindítója volt. Antal István annak a generációnak a tagja volt, akik félbehagyták az egyetemi tanulmányaikat, a háborúért lelkesedve, önként indultak a frontra, ahol a lövészárkokban a véres harcok szörnyű élményeit átéltek. A háborús vereség terhével tértek haza, egy társadalmi-politikai feszültségektől sújtott országba.

Antal István azzal emelkedett ki kortársai közül, hogy az 1920-as évek egyik legtermékenyebb ifjúsági publicistája volt. Politikai orientációja kétségtelenül a fajvédőkhez kötődött, sőt tagja is lett a Gömbös által 1924-ben megalakított, de rövid életű Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártnak.

Hogyan lett a jászok országgyűlési képviselője

Gróf Apponyi Albert 1933-ban bekövetkezett halála miatt időközi választást kellett tartani. Ekkor a város keresztény-konzervatív vezetése az akkori pénzügyminisztert, Imrédy Bélát (1891-1946) kérte fel a képviselő jelöltségre, aki a Nemzeti Egységpárt (NEP) színeiben politizált. Elvállalta a jelöltséget. Az országgyűlési választáson ellenfele Baráth Endre jászberényi földbirtkos volt, aki a Független Kisgazda Párt színeiben politizált. Imrédyt megválasztották képviselőnek, de az élet úgy hozta, hogy rövid ideig tudta csak betölteni a jászberényi képviselőiséget. Miután 1935-ben a Magyar Nemzeti Bank elnökének választották, az összeférhetlenség alapján lemondott miniszteri posztjáról és jászberényi mandátumáról

Dr. Antal István
országgyűlési képviselő

is.

Az új jelölt az akkor 39 éves Antal István miniszteri tanácsos lett, aki Gömbös Gyula miniszterelnök sajtófőnöke volt, és akit a hatalmon lévő Nemzeti Egység Pártja (NEP) vezetősége jelölt 1935-ben Jászberény országgyűlési képviselőjének. Jászberényből külön küldöttség ment Budapestre a jelölt felkérésére. Tagjai voltak roffi Borbély György főispán, Friedvalszky Ferenc polgármester, Kele István pápai prelátus, Koncsek Béla, a Nemzeti Egységpárt helyi pártelnöke, Tarnay Tibor kir. közjegyző és Koncsek László körzeti pártelnök. A küldöttség nevében Koncsek Béla tolmácsolta a választók felkérését. Antal István válaszában megköszönte az előlegezett bizalmat, és kijelentette, hogy – mint méltatlan utód – igyekszik nagy elődeinek, gróf Appo-

nyi Albertnek és Imrédy Bélának a nyomdokaiba lépni.

Az új országgyűlési jelölt január 19-én tartotta meg programbeszédét Jászberényben a Lehel Szálló nagyszobájában. Beszédében kihangsúlyozta: *„Engem csak a jövő, a magyar jövő, a mindnyájunk által óhajtott nagy magyar jövő érdekel. Hangsúlyozta a földművelőnép érdekeinek megvédésére törekszik. Céljai között szerepel az ipari kartelek megrendszabályozása, kiadós és biztos piacok megteremtése. Könnyíteni kell a kisiparosság terheinek munkát és forgótőkét kell biztosítani.”* Ezek voltak beszédének főbb gazdasági pontjai. Az akkori választási szabályok szerint több jelölt nem volt, és az ajánlasi íveit a választók négyötöde írta alá, így Jászberény város megválasztott országgyűlési képviselője lett. Közben 1935. január 25-én Imrédy Béla lemondott képviselő személyesen elbúcsúzott választóitól a Lehel Szálló nagyszobájában. Csak érdekességképpen említjük, Gömbös Gyula ugyanezen a napon kapta meg Szolnok díszpol-

sát nem tartják a konzervatív politika vagy érdekeivel összeegyeztethetőnek.” Az országos nagypolitikában feloszlatták a parlamentet – okait most ebben a tanulmányban nem részletezzük, – így márciusban újra választás volt városunkban. Újra hitet tett Jászberény, mert a 6109 db ajánlasi ívből 5885-ben írták alá mellette a választók. Így újra Antal István lett a jászberényi kerület országgyűlési képviselője.

A Jász Hírlap 1935. május 13-i számában maga Antal István *„Nyílt levél Jászberény népéhez!”* cikkében jelentette be, hogy pártja újra őt jelölte Jászberény képviselőjének. A márciusi programgyűlésen már konkrét ígéretet is tett: *„Lelkiismereti kötelességemnek tartom – mondotta – hogy mindent elkövessek az utak tervszerű kiépítésére.”* Látogatást tett még Jászboldogházán, Portelken és Négy szálláson. A környező települések és a tanyák lakossága is egyhangú bizalmukról biztosították a népszerű jelöltet. Március végén Bornemisza Géza kereskedelmi miniszter is

Dr. Antal István jászberényi beszámolója

gári oklevelét.

A képviselői mandátum átadását 1935. január 27-én tartották. A hagyományos szentmise után Tarnay Tibor választási elnök a városházán adta át nagy lelkesedés közben az új képviselőnek a megbízólevelet. Antal István hosszabb beszédben válaszolt és többek között a következőket mondta: *„Vannak Gömbös Gyula reformpolitikájának olyan ellenfelei, akiknek előjogait csorbítja, hatalmi pozícióját gyengíti, gazdasági hasznát kevesebbi. De vannak nemes és tiszteletreméltó ellenfelei is, azok a konzervatív rétegek, akik a reformok megvalósítá-*

látogatást tett Jászberényben, támogatva Antal István jelöltségét.

„Száz százalékgig jászberényi polgár akarok lenni” – mondotta Antal, amikor a jászberényi Kaszinóban megválasztása alkalmából a város társadalmának széles rétege ünnepelte. Jászberény és a környező telephelyek polgársága nagyon megszerette, és képviselőisége alatt osztatlan népszerűsége tett szert a jászok fővárosában. Antal István számára mozgalmas volt az 1935-ös év első fele, mert az év áprilisában az igazságügyi minisztérium államtitkárává nevezték ki.

Jászberényi képviselőségének – 1935 és 1939 közötti időszak – főbb tevékenysége Mit tett Jászberényért?

Antal István képviselővé való megválasztása után keményen lobbizott a Jászság és Jászberény érdekében. Az akkori kereskedelmi miniszter, Bornemissza Géza személyes jóbarátja volt, és 1935. március végén együttesen jöttek a választókerületükbe. Emlékezetes kijelentést is tett a kereskedelmi miniszter: „Jászberényt, Antal István barátom második hazáját mindig támogatom.” Az ipartörvényi reform magalkotásakor figyelembe vették a jászberényi ipartestület részletes pontokba sorolt véleményét is.

a városért – az országos pártpolitika érdekei miatt 1939-ben nem őt, hanem Takács-Tolnay Józsefet (1876–1945), egy katonatisztet – nyugalmazott altábornagyot – javasolt a párt, így őt választották meg képviselőnek.

Nevezetes cselekedete a lillafüredi írótalálkozó megszervezése

Ennek a találkozóknak a megszervezése Antal ötlete volt, és ő is volt a fő szervezője. A találkozók előkészítésébe Antal bevonta Illyés Gyulát, Féja Gézát, Harsányi Zsoltot, Kodolányi Jánost, Márai Sándort, Szabó Lőrincet és Veres Pétert. Az írókongresszust a lillafüredi Palota Szállóban tartották 1942. november

fő részletének. Külön rangot adott a találkozóknak, hogy Kállay Miklós miniszterelnök és Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatási miniszter is részt vettek az eseményen. A rendezvényen ötvennégy író jelent meg, többek között Sinka István kitűnő népi költő is. Veres Péter volt az a felszólaló, aki, ha megfelelő óvatossággal is, de már felvetette a katonai vereség lehetőségét.

Megbocsáthatatlan bűne

1938 decemberében a zsidótörvények parlamenti – a III. – tárgyalásakor, mint igazságügyi államtitkár ő terjesztette a képviselőház elé a törvénykorlátozó rendelkezéseket. 1942. április végén Antal mint nemzetvédelmi propaganda miniszter – Kállay Miklós kormányának tagjaként – egy nagygyűlésen beszédet mondott Jászberényben. Röviden idézzünk akkori beszédéből: „A történelem mérlege aszerint fogja értékelni, hogy milyen erkölcsi erőt tudunk a mostani világhatalmó események között felmutatni. [...] Épp azért szükséges, hogy a nemzet egyetemére várakozó megpróbáltatások, nehézségek és esetleges nélkülözések egyenlően sújtsanak minden társadalmi réteget és a közös sors terheinek viselésében ne legyen különbség magyar és magyar között.”

A német megszállás után Sztójay Döme „Quisling-kormányában” is szerepet vállalt, 1944. július 29-ig, a Sztójay-kormány bukásáig egyszer-

90.000 pengős kamatmentes államkölcsönt utalt ki a pénzügyminiszter Jászberénynek az új laktanya megépítésére

A miniszter dr. Antal István államtitkárt a kiutalásról értesítette és az összeg négy nap múlva megérkezett a város pénztárába

Mint ismeretes, az új laktanya építésének ügyében a képviselőtestület legutóbb a hatvani ünnepség mellett döntött. Ezt a határozatot megfogalmazták, de időközben – egy újabb bizottsági kiállítás avatása alapján – a honvédelmi miniszter értesítette a várost, hogy „agazsakodj a nagypárti úti felépítéshez.”

Tekintettel arra, hogy a laktanya és a gyakorlóterület megépítésére és egyéb szolgáltatásokra a városnak anyagi fedezet nem áll rendelkezésre, a város vezetősége először a jászberényi pénzintézeteknél próbálta kölcsönt szerezni, a kölcsönt 7 és 1/2, százalékos kamattal azonban a közgyűlés terhesnek találta és megbízta a város vezetőségét, hogy a fedezetnek lehetőleg kamatmentes államkölcsönként való megszervezése ügyében kérje fel országgyűlési képviselőinket, dr. Antal István államtitkárt az illetékes minisztériumban való közbenjárásra, aki ezt a felkérést örömmel vállalta.

Képviselőnk lépésének megtett az eredménye, a pénzügyminiszter értesítette őt a 90.000 pengős kamatmentes államkölcsön kiutalásáról, mely összeg kedden a város pénztárába meg is érkezett.

Mintán a laktanya és a gyakorlóterület megépítésére, egyéb kommunális és szolgálatokra a város részéről a megkezdett fedezet rendelkezésre áll, reméljük, hogy az új laktanya építésének ügye, közgazdasági vonatkozásában is rövidesen elintéztést nyer és a munka a közeljövőben megindulhat.

Dr. Antal István jászberényi beszámolója

Rendszeresen adományozott főleg népjóléti és kulturális célokra. 1935. év második felében ezer pengőt adományozott kulturális célokra. A jászberényi tanyai templomok, bel- és külterületi olvasó és gazdakörök között osztották szét. Még elődje, Imrédy Béla 70 000 pengő kamatmentes kölcsönt adott az ipartestületi színház építésére. Folyamatosan követte a jászberényi iparosok aktuális problémáit.

1936. október 6-án fő patronálójá, Gömbös Gyula miniszterelnök hosszú betegség után elhunyt. Gazdasági munkavállalók öregségi nyugdíjának egyik kezdeményezője volt. 1938-ban adták át a földművelésügyi minisztérium által építtetett állami borpincét, amelynek befogadóképessége 500 000 liter volt. Bár Antal Istvánt nagyon szerették Jászberényben – tényleg sokat is tett

Részlet a Magyar Nemzet c. újságból

21 és 23 között. A költségeket teljes egészében az állam fedezte, az írók nagyrésze különvonattal érkezett Miskolcra. A korabeli sajtó is nagy teret szentelt az esemény minden

re töltötte be az igazságügy miniszteri, és a vallás- és közoktatásügyi miniszteri posztot. Ez a szerepvállalásáért mint háborús és néppellenes bűnöst vonták felelősségre.

A népbíróság dr. Kató Zoltán bíró által vezetett tanácsa 1946. április 5-én Antal Istvánt, a Gömbös-korszak „szürke eminenciás”-át, a Kállay-kormány tárca nélküli propaganda miniszterét, a Sztójay Döme vezette bábkormány kultuszminiszeri teendőkkel is megbízott igazságügy-miniszterét kötél általi halálra ítélte. Egyébként Antal István mellett az igazságügyi tárca még három vezetőjét – dr. Zsitvay Tibort, dr. Mikecz Ödönt, és dr. Budinszky Lászlót – ítéltek el. Dr. Budinszkyt kivégezték 1946. március 9-én, dr. Zsitvayt 8 évi fegyházbüntetésre ítélték.

Antal István letartóztatása, amikor a háborús bűnösök második szállítmánya érkezett.
(Magyar Filmhíradó 1945. október)

Antal ezután több mint fél évig úgy élt a „halálson”, hogy bármikor a vesztőhelyre vihetik, majd Rákosi Mátyás közbenjárására november 26-án Tildy Zoltán köztársasági elnök kegyelmet adott neki, és az ítéletet életfogytig tartó kényszermunkára változtatta. 1956-ban a forradalom napjaiban Antal szabadlábra került, a forradalom bukása után nem élt az emigrálás lehetőségével. 1960-ban közkegyelemmel szabadult.

Vajon miért tarthatta fontosnak Rákosi Mátyás, hogy megmentse Antal István életét.

Mindig felmerül egy kérdés, miért is kegyelmezett meg neki Rákosi Mátyás. Vélhetőleg Antal István plebejus származása okán avatkozott bele a háborús bűnös sorsába. Zinner Tibor egy tanulmányában írja: „Dr. Antal Istvánt (1946. április 5-én és augusztus 31-én) hasonlóképp halálra ítélték, de a köztársasági elnöktől (1946. október 14-én) kegyelmet kapott. Talán kevesek által ismert tény, hogy Rákosi mentette meg, az ő javaslata alapján adta meg Tildy Zoltán a kegyelmet!”

Emlékiratai

Szabadulása után az 1960-as évek második felében, az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére készített emlékirataiban számolt be politikai tevékenységéről, igen szerény jutalmazás mellett. Az 1944-ig tervezett emlékiratnak azonban csak a Gömbös-kormány időszakát 1932 és 1936 tárgyaló része készült el. Ebben feltár számos olyan fontos politikatörténeti eseményt is, amelyet eddig nem ismert vagy nem méltatott kellő figyelemre történetírásunk. Ezért az emlékiratait szinte megszületése pillanatától ismeri, használja és bírálja az ezt a kort kutató történészi szakma. Régi hiányt pótol a Palatinus Kiadó, és a szöveggondozó-szerkesztő Gergely Jenő az emlékiratok megjelentetésével. Az 1960-as évek közepe óta nem született olyan, az 1930-as évek történetét feldolgozó szakmunka, amely ne támaszkodott volna Antal István sajtófőnök, államtitkár, majd miniszter memoárjára. Hosszú időn keresztül csak a legbennfentesebb kutatók ismerhették meg az emlékiratot, akik MTA Történettudományi Intézet könyvtárában kézbe vehették az eredeti kéziratot. Gömbös Gyuláról írt monográfia szerzője – Vonyó József történész – ezt írta „egy bizalmas munkatárs Gömbös Gyula kormányzásáról”.

Antal István a népbíróság előtt

Ellentmondásos ember, ellentmondásos történelmi korban élt. A múltunkat nem elfelejteni, hanem meg kell ismerni. Ez volt a célja ennek a rövid kis tanulmánynak.

Metkó Béla helytörténeti kutató

Felhasznált források és irodalom

Gergely Jenő: Adatok az Antal-Gömbös-féle „dömpingsajtó” megteremtéséhez. Múltunk – politikatörténeti folyóirat 49. évf. Budapest, 2004. 2. sz.

Gergely Jenő (szerk.): L. Gömbös Gyula hatalomra kerülése és kormányzása 1932–1936. Antal István sajtófőnök emlékiratai. 2004. Palatinus, 369–370.

Kerepeszki Róbert: Az egyetemi bajtársi egyesületek sajtója a Horthy-korszakban. Magyar Könyvszemle, 2009. 125. évf. 1–4. sz.

Zinner Tibor: Adalékok az antisziszta számonkéréshez és a népi demokrácia védelméhez különös tekintettel a Budapesti Népbíróságra. In: Budapest Főváros Levéltára Közleményei 1984, Budapest, 1985. BFL, 88–89.

Esti Újság, 1942. április 30. 97. sz. 5. Jász Hírlap, 1935. január 20.

Pesti Napló, 1935. január 17. 86. sz.

Cuncentvara

Mindig kiemelt tisztelettel becsltem azokat, akik sokat tudtak általánosságban a világ dolgairól, vagy valami speciális szakterületen alkotnak maradandót.

Most is így vagyok ezzel.

A napokban egy kattintással megismerkedtem egy szuperokos „valakivel” vagy inkább valamivel. Mert nem emberről van szó, hanem az egyre félelmetesebbé váló mesterséges intelligenciáról. Nos, ő (vagy inkább az) messzemenően meghaladja a létező, vagy egykor élt legmagasabb IQ számmal megáldott ember képességeit is. Az agy is hatalmasan fejlett tudáspotenciával rendelkezik, de mégsem léphet nyomába az ember által kifejlesztett mesterséges intelligencia első generációs típusával.

Történt a minap, hogy az interneten a CHAT GPT-re kattintván sikerült elérnem, hogy a korlátlan tudású mesterséges intelligencia szóba álljon velem, és válaszoljon egy kérdésemre, mely így hangzott: Mi volt Kunszentmiklós első elnevezése, amely nyomtatásban vagy leírva megtalálható.

A válasza meglepetést okozott. Több elnevezés között volt egy számomra új információ is. Illyés Bálint egyko-

ri kedves tanárom Kiskunsági krónika című könyvéből tudtam, hogy volt mikor Tatárszentmiklósnak nevezték városunkat. Az is tudott már régóta, hogy latinul írt tanulmányokban Sanctus Nicolausként is lehetett olvasni kishazánkról. A CHAT GPT viszont egy teljesen új elnevezést említett: „CUNCENTVARA”. Érdekes szó, talán elírás, de mai magyarra fordítva valahogy úgy gondolom, hogy akár Kunszentvára is lehet. Okos beszélgetőtársam szerint Kálti Márk kódexében találta ezt a szót. Érdeemes lenne utána járni, hogy a szöveggörnyezetében hogy is néz ki ez a különös helység-név.

Azt tudtuk, hogy a Felszei temetőtől északkeletre volt egy falu, melyet Gerendegyháznak neveztek, tehát lehetséges templomos helyet kell elképzelnünk az Árpádok korából. Ami annyit jelenthetne, hogy a magyarok már itt laktak 1124-ben I. István, első vagy IV. Béla 1242-es kun betelepítési akciója idejében.

A Santus Nicolaus vagy Saint Nicholas elnevezésben még nincs a „kun” előnév, tehát lehet hogy az a kunok előtti időben került leírásra. Bár ez lehet Törökszentmiklós korai neve is.

Hanem a gép leírt egy különös szót is, mely így olvasandó: Cuncentvára, ami mai magyarra alakítva talán Kunszentvára.

Azt tudjuk, hogy a Felszei temető dombja, a kápolna környéke lehetett annak a régi földvárnak a helye, melyet az írások és az emlékezet szerint a törökök a 16. században leromboltak. A törökszentmiklósi várról viszont van egy fennmaradt 17 századi térkép, ezt is „Sanctus Nicolaus” várának jelölik. Csakhogy itt Cuncertvara elnevezés szerepel.

Hogy a mindentudó mesterséges intelligencia mennyire megbízható adattal zavarta meg eddigi tudásomat, az majd kiderül. Merem remélni, hogy valamely kíváncsi olvasónk utánajár a felmerült érdekes adat valódiságának.

Az eddigi könyvtározási adathalászat mellett a korunkban rohamosan fejlődő elektronikus adattárolás és hozzáférés fel fogja gyorsítani, és gazdagítani fogja eddigi kutatási eredményeinket.

Székelly Gábor Attila

ÉLETUTAK

Professzor

**Dr. Simon László főorvos
(1942–2014)**

A 20. század második felében és a 21. század első évtizedeiben élt egy ember, egy orvos, akinek neve szakmai körökben ismerősként hangzik, de a közvéleményben a neve halványodik – aki az átlagosnál sokkal többet tett embertársaiért, életmentő és segítő volt élete utolsó pillanatáig – Jászberény szülötte volt és Jászberény hírnevét öregbítette az egész világban.

De ki is volt ő?

Simon Lászlónak hívták, 1942. november 8-án született Jászberényben, értelmiségi családban. Édesanyja pedagógus volt, a Kossuth Úti Általános Iskolában tanított. Édesapja francia-magyar szakos középiskolai tanár – első generációs értelmiségi – Párizsban, a Sorbonne-on tanult. Előbb a helyi gimnáziumban, majd a Tanítóképző Főiskolán tanított.

Dr. Simon László főorvos

László a Kossuth Úti Általános Iskola elvégzése után a Lehel Vezér Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Már a középiskolában kitűnt jó nyelvi érzékével és a természettudományok iránti érdeklődésével, így a Szegedi Orvostudományi Egyetem Általános Orvosi Karán tanult tovább, ahol 1966-ban mint általános orvos végzett.

Friss diplomával a kezében Szegeden, az I. Belgyógyászati Klinikán mint gyakornok kezdte pályafutását. Rövid időt töltött ugyan itt, de az ottani légkör meghatározó lett szá-

mára. Élete végéig második szellemi otthonának tekintette ezt a klinikát. Beléivódott a klinika vezetőjének tanítása, akinek véleménye szerint „csak a betegágyánál felmerülő problémákat érdemes experimentálisan is megközelíteni és a kutatás során nyert eredményeket ugyanott kell hasznosítani”.

Fiatal orvosként a klinikán immunológiával és reumatológiával kellett foglalkoznia. Érdeklődése azonban a gasztroenterológia felé irányult.

Jászberényben 1966-ban az országban elsőként gasztroenterológiai szakrendelés kezdődött a gyomor-betegek vizsgálata és a gyomorrák korai felderítése céljából. Ezt a kutatómunkát dr. Figus Illinyi Albert (1927–1994) kezdte el. Figus doktor szakmailag felkészült orvos volt, munkáját a Lehel Hűtőgépgyár támogatta. A vizsgálatokhoz szükséges eszközöket a Hűtőgépgyár akkori vezetője, Gorjanc Ignác vezérigazgató segítségével vásárolták meg. A Hűtőgépgyár alumínium-hordókat is gyártott ebben az időben, s a gyárnak szüksége volt olyan eszközökre, amelyekkel a hordók belső varratait vizsgálhatták. Így az első ilyen műszerek, az endoszkópok nem orvosi műszerként érkeztek az országba, hanem ipari célokra vásárolta a gyár, s azokat kölcsönadta a kórháznak. Gorjanc Ignác széles látókörű és tájékozott ember volt. Úgy tűnik, ismerhette az endoszkópia jelentőségét. Jó befektetésnek tartotta ezen eszközök megvásárlását. A gasztroenterológiai osztálynak ő maga is több alkalommal volt betege.

Figus doktor 1968-ban az általa létrehozott gasztroenterológiai osztályra munkatársat keresett. Simon László ezt megpályázta, és a pályázatát elfogadták. Hazajött, és 1980-ig a jászberényi kórházban dolgozott ezen az osztályon. Figus doktor egy olyan ambiciózus orvost látott benne, aki mind a klinikumban, mind a tudomány terén már némi gyakorlattal is rendelkezett – és ebben nem kellett csalódnia.

A kor színvonalának megfelelően szálóptikával vizsgálták a betegeket. Elsődlegesen a hűtőgépgyári dolgozók vizsgálatát végezték el, de a lakosságnak is színvonalas ellátást igyekeztek biztosítani. Megkezdték

a gasztroenterológiai szűrővizsgálatokat is. A Hűtőgépgyár támogatásáért a kórházi ellátás során a gyár dolgozói elsőbbséget élveztek, üzemorvosi, ezen belül szakorvosi ellátást is biztosítottak a gyár dolgozói részére.

Két kiváló orvos irányította a gasztroenterológiai osztályt, Figus Albert és Simon László. Hírük elterjedt az országban. Nevük fogalom lett a szakma területén, mely távolról is idevonzotta a betegeket, de nemcsak a betegeket, hanem a gasztroenterológiai szakvizsgára készülő orvosokat is, akik a szakvizsgáláshoz szükséges szakmai gyakorlat megszerzése céljából keresték fel Jászberényt.

Simon dr. Jászberénybe érkezve belevetette magát a munka rengetegébe, kutatott, gyógyított, tudományos szakcikkeket írt, előadott, külföldre járt tapasztalatokat szerezni. Jó előadókészséggel rendelkezett, a társasági életet is kedvelte, és több idegen nyelven is jól beszélt, számára nagyon fontos volt a személyes ismeretség megszerzése, a kapcsolattartásnak ez nagyon fontos eleme volt számára.

Maximumot igyekezett kihozni magából. Figus doktorral együtt „történelmet” csináltak Jászberényben. Kiváló kutatói vénával, klinikai szemlélettel, jó manuális készséggel rendelkező orvos volt. Nagy munkatempót diktált magának, csak a gasztroenterológiával foglalkozott. Maximálisan támaszkodhatott főnökére, aki támogatta, felkarolta és segítette. Rendszeresen jártak tudományos ülésekre, hazai és külföldi konferenciákra, folyamatosan képezték magukat, és nyitottak voltak az új szemlélet, új dolgok befogadására.

Jászberényben a 60-as évek végén és a 70-es évek elején orvosegészségügyi tudományos munkacsoport jött létre. Ennek háttérét a Hűtőgépgyár (is) biztosította. A Hűtőgépgyár biztosította az újabb orvosi eszközök beszerzését, a gyár könyvtárában megfelelő szakirodalom (folyóiratok és könyvek) állt rendelkezésre a kutatómunkát végző orvosok részére, szakcikk megírásának segítésére.

Ebben az időszakban Jászberényben 21 olyan orvos dolgozott, akiknek külföldön vagy belföldön volt előadásuk vagy tudományos közlésük. Élén jártak a gyomorfekélyek diagnosztikájában és a gyomorrák megelőzésében, korai felismerésében.

1969-ben, 1973-ban és 1978-ban nagy sikerű gasztroenterológiai konferen-

ciát szerveztek Jászberényben. 1969-ben a gyomorrák korai diagnosztikáját, 1973-ban pedig a gyomorrákot megelőző állapotokat tárgyalták. Az 1978-ban rendezett konferencia a vastagbél betegségeinek témakörét ölelte fel, az akkor még hazánkban is újszerű vizsgálatokra, a kolonoszkópiára alapozva. Magyarországon Jászberényben kezdtek el elsőként a gyomordaganatok szisztematikus szűrését.

Simon dr. tudományos kutatómunkájához nagy segítséget jelentett az 1974-es mexikói tanulmányútja. Itt lehetősége nyílt „állatkísérletes experimentumok” végzésére.

Nagyon elfoglalt ember volt. Gyakran hívták más intézményekbe konzultációra. Rendszeresen járt tudományos ülésekre, hazai és külföldi konferenciákra, folyamatosan képezte magát, és nyitott volt az új dolgok befogadására. Újabb vizsgálati módszereket vezetett be, főként amikor az endoszkópos terápia került előtérbe, pl. polipok levétele, epeúti kövek eltávolítása.

Jászberényben endoszkópos centrum jött létre, mely nemcsak a Jászság, hanem a környező régió egyes kórházait is ellátta, esetenként úgy is, hogy az eszközt a vizsgáló orvos elvitte a másik intézménybe, és ott vizsgálta meg vele a beteget. Az 1970-es évek közepén 13 kórházzal és 2 rendelőintézettel álltak kapcsolatban. Ezekben a munkákban, kapcsolattartásban döntő szerepe volt Simon doktornak.

Szabadidejében, ami nem sok lehetett, a sport élvezetének adta át magát, teniszezett vagy korcsolyázott, télen gyakran lehetett látni a Hűtőgépgyár jégpályáján. Szerette a kosárlabda sportot is. 1980 után sikerekben gazdag, de kudarcoktól sem mentes időszak következett. Szakmai szempontból a jászberényi lehetőségeket már kihasználta. Szeretett volna önállóan dolgozni, és munkahelyet váltott. Szekszárdra került a megyei oktatókórházba. Itt egy 40 ágyas gasztroenterológiai osztály vezetésével bízták meg. Ez az osztály az Ő vezetésével indult. Szerény körülmények között kezdtek meg működésüket. Szakmai tervével elnyerte a kórház vezetőségének támogatását. Az osztály technikailag fejlődött. Munkatársai a gasztroenterológia iránt érdeklődő, jól képzett belgyógyászok voltak. Ambicionálta őket az általa végzett operatív, invazív endoszkópos technika. Ezt Genovában, a világhírű R. Cheli professzor mellett sajátította el. Az

operatív endoszkópia volt a kedvenc területe, ez a tevékenysége csábította a legtöbb fiatal orvost is, akik épp csak ismerkedtek a kózkórházi orvoslás dzsungelével. Nagy öröm volt számára, ha sebészi mágia nélkül is meg tudott oldani fenyegető kórképeket. „Jó tudni azt, hogy egy kis polip *kimetszésével megelőzhetjük a rettegett rákot, egy vizuális technológia csodaszámába menő célzásával >elinjekciózzuk< a vérző eret, mely néhány órán belül elapasztaná az életet*” – nyilatkozta egy alkalommal.

1981-ben védte meg kandidátusi disszertációját a Semmelweis Egyetemen. Témája: a gyomorrák és annak megelőző állapotai. Eredményének publikálása révén már jászberényi időszakában birtokában volt a tudományos minősítéshez szükséges anyag.

A szekszárdi kórház a pécsi egyetem oktatókórháza, így kapcsolatba került a pécsi egyetemmel az oktatás tekintetében. De nem feledkezett el, nem szakadt el a szegedi egyetemtől sem, a tudományos és szellemi kapcsolat oda kötötte. Többen megjegyezték, hogy Szekszárdot sikerült összekötnie a pécsi és a szegedi egyetemmel.

De Szekszárdon sem szakadt el szülővárosától, a Jászberényből érkező betegeket nagy szeretettel fogadta és gyógyította. Valamennyi ottani jászberényi betege szeretettel emlékezik vissza a Szekszárdon töltött idejére és Simon doktor lelkiismeretes gyógyító munkájára.

Simon doktor szókimondó ember volt, esetenként túl durván is őszinte volt. Szándéka sohasem volt bántó, de a tévesnek ítélt elméleteket nem szívesen engedte el kritika nélkül. A gasztroenterológiai helyzet szempontjából az volt a véleménye, hogy megfelelő, magas szakmai színvonal csak gasztroenterológiai centrumokban valósítható meg. Azért harcolt, hogy külföldi mintára nálunk is alakuljanak ki „gasztrocentrumok”. Ezt igazából nem sikerült megvalósítani, „lettek is, meg nem is” – nyilatkozta 2007-ben egy vele készített interjúban. Az akkori egészségügyi kormányzat nem nagyon igényelte a szakmai kollégiummal történő konzultációt – mondotta ugyanebben a nyilatkozatában.

Simon doktor meghatározó személyiség volt a gasztroenterológia tudományterületén. Igyekezett képviselni mindig és mindenkor ezt a tudományágat. Rengeteget járt külföldre, különböző nemzetközi szervezetekben

számos magas tisztséget töltött be. A kilencvenes években számos gasztroenterológiai kongresszusnak szervezője vagy meghívott előadója volt.

Munkássága folyamán vezető hatósági személy is volt, az ÁNTSZ gasztroenterológiai szakfelügyelője. Ebbéli beosztásában is mindig a betegek érdekeit képviselte, s csak olyan tevékenységet tudott támogatni, ami valóban a betegek érdekét szolgálta.

Simon doktor életpályája hosszú és sikeres időszak volt. A „Lege artis medicinae” szakfolyóirat 2007. május 15-i számában nyilatkozta: „Nagyon sokat köszönhetek mindazoknak, akik tevékenységemet támogatták, mert partnerek nélkül egy ilyen hosszúra nyúlt sikeres időszak nem valósulhatott volna meg”. Két fő támogatót meg kell említeni: a jászberényi Hűtőgépgyárat, a különböző gyógyszercegeket. De nem szabad megfeledkeznünk munkatársairól, a szakma területén szerzett barátairól – és volt főnökeiről sem.

Feladatának tekintette az élete folyamán szerzett tapasztalatok átadását. Élő endoszkópos demonstrációkat szervezett, „live show”-nak becézték ezeket a rendezvényeket. A betegek vizsgálata során demonstrálták a különböző endoszkópos technikákat. Az oktatásnak ez egy új formátuma volt, melyre meghívták a környező országokban rossz körülmények között dolgozó orvosokat, és ingyen képezték őket. Ez a típusú rendezvény kb. három év alatt ment végig az országban. Ezeket a demonstrációkat ő szervezte.

2007-ben nyugdíjba vonult, és Budapestre költözött. Vezető állását feladta, a gyakorlati betegellátásban nem kívánt tovább részt venni. Egy ideig még oktatott a budapesti orvostudományi egyetemen. Mint nyugdíjas sokat tett a szakmai értékek átmentése érdekében, ezt fontos feladatának tekintette.

Budapesti lakosként nagy öröm volt számára a család, a lánya és az unokája közelsége. Nagyon büszke volt leányunokája kosárlabdában elért sikereire.

Nyugdíjas éveit nem sokáig tudta élvezni, élete vége felé betegeskedett. 2014. február 14-én hunyt el Budapesten, a jászberényi Szent Imre temetőben helyezték örök nyugalomra.

Mi jászberényiek méltán lehetünk büszkéek Simon Lászlóra. Elhivatott orvos és kutató orvos volt, számára a beteg érdeke volt az első. Ufenné Sárközi Ágnes a következőket írja róla: „A gasztroenterológia minden ágának isme-

rője, ezenkívül a nukleáris medicinában és az informatikában is otthonosan mozgott. Elméleti tevékenysége mellett az operatív endoszkópiás beavatkozásokat is bravúrosan végezte. Számos nemzetközi és hazai klinikai gyógyszervizsgálatban vett részt. Aktívan tevékenykedett az oktatásban, a medikusok, a munkatársai, a háziorvosok, a szakorvosok képzésében, továbbképzésében.”

Terjedelmes publikációs tevékenységet végzett. 280 orvosirolalmi közleményben vett részt, ebből 78-ban első szerzőként, melyek 42 külföldi lapban jelentek meg. 18 könyvfejezetet írt, 11 könyv szerkesztésében vett részt.

S mi az, amit még tudnunk kell róla:

Munkahelyei:

1966–1968: Szegedi Orvostudományi Egyetem I. számú Belklinika
1968–1980: Jászberényi Városi Kórház II. Belgyógyászat (Gasztroenterológia)
1980–2007: Tolna Megyei Önkormányzat Balassa János Kórháza II. Belgyógyászat (Gasztroenterológia) osztályvezető főorvos

Oktatás, képzés, képesítések:

Kossuth Úti Általános Iskola, Jászberény (1948–1956)
Lehel Vezér Gimnázium, Jászberény (1956–1960)
Szegedi Orvostudományi Egyetem Általános Orvosi Kar (1960–1966)
Belgyógyászati szakképesítés (1971)
Egyéni továbbképzés Olaszországban (1973, 1974, 1976, 1978)
Egyéni továbbképzés Franciaországban (1972, 1975)
Gasztroenterológiai szakképesítés (1981)
Az orvostudomány kandidátusa (1981)
OTKI kötelező vezetői továbbképzések (1980–1992)
A Magyar Gasztroenterológiai Társaság elnökeként az MGT hivatalos posztgraduális képzéseinek szervezője és előadója (1980–1992)
SOTE Budapest, decretum habilitationis (1995)
Egyéni továbbképzés – USA (1999)
SOTE, Budapest egyetemi magántanár (1999)
GCP hivatalos tanfolyam, Szeged (2004)

Továbbképzések:

belgyógyászat, gasztroenterológia, klinikafarmakológia, nukleáris medicina

Tudományos társaságok:

Magyar Gasztroenterológiai társaság vezetőségi tagja, elnökségi tagja (1975–2004)
European Society of Gastrointestinal Endoscopy Covering Board (1982–1996)
A fenti szervezet alelnöke (1990–1996)
A Magyar Gasztroenterológiai Szakmai Kollégium tagja (1998–folyamatosan)
A szekszárdi kórház tudományos tanácsának elnöke volt és egy ideig az ÁNTSZ Országos Szakfelügyelő főorvosa volt.

Kitüntetései:

Markusovszky-díj (1972)
Akadémiai-díj (1975)
Hetényi-díj (1991)
Beszédes József-díj (1994)
Pro Optimo Merito in gastroenterologia (1997)
„A Közjóért” Tolna Megyei Önkormányzat (1998)
Batthyány-Strattmann-díj (1999)
Pro Urbe Jászberény (2000)
Friedrich László-díj (2005)
Imre József-díj (2007)

Dr. Simon László Jászberény szülötte volt, az orvostudomány területén elért sikerei Jászberény hírnevét öregbítették a nagyvilágban. Emlékét ápoljuk és őrizzük meg.

Besenyi Vendel helytörténeti kutató

Források:

A szakmai értékek átmentésén fáradozom. In: Lege Artis Medicinae 1997. május 16. 346–349.
Nemesánszky Elemér beszélgetése Simon László gasztroenterológussal Ufenné Sárközi Ágnes: Prof. dr. Simon László. Jászberény, 2019. Kézirat
Pro Urbe Jászberény-díjas Professzor dr. Simon László. In: Jászkürt 12. évf. 15. sz. 2000. április 15. 2.
Két élet az embertársakért. In: Jászkürt Újság 3. évf. 12. sz. 2014. március 20. 4.
Orvosegészségügyi tudományos munka Jászberényben. In: Jászberény, időszakos lap. 1973. 1. sz. 7.
Balajti Attila: In memoriam Figus Illinyi Albert. In: Jászsági Évkönyv 1994., Jászberény, 233–234.
Kazsuba Attila: A gasztroenterológia három évtizede Jászberényben. In: Jászsági Évkönyv (szerk. Pethő László) 1997., Jászberény, 124–150.

VISSZATEKINTŐ

A Jászság Népi Együttes és a Khamoro Táncszínház közös táncbemutatója Szolnokon

Már megszoktuk, hogy a Jászság Népi Együttes időről időre új bemutatóval örvezteti meg közönségét. A *Mindenek szerelme* című nagyszerű táncszínházi produkció után most egy autentikusabb témát dolgozott fel Szűcs Gábor csapata és a Khamoro Táncszínház.

A cigány folklór eddig sem állt távol az együttes érdeklődésétől, hiszen számos műsorukban láthattunk már cigány táncokból összeállított koreográfiákat. Ez alkalommal azonban az egész műsort a cigány táncművészet gazdag és rendkívül sokszínű világának szentelték.

A *Színek világa* címet viselő táncbemutatót 2023. november 4-én mutatták be Szolnokon az Aba-Novák Agóra Kulturális Központban. A zsúfolásig megtelt nagyterem közönsége 80 percen keresztül egy különleges időutazáson vehetett részt, amely során bepillantást nyerhettek a cigány táncművészet rendkívül gazdag, sokszínű és varázslatos világába. Elmondhatjuk, hogy a muzsika és a tánc már első pillanattól megérintette a közönség lelkét. Szinte megbabonázva sodródtunk a látvány és az érzések labirintusában. Valóban igaz az az állítás, hogy a tánc és a zenével szavak nélkül is minden kifejezhető.

Látva a fergeteges produkciót Weöres Sándor táncról írott szavai jutottak eszembe:

*„Testből, melynek nyűge átok,
Nyílnak testetlen virágok,
S az iszapos húson keresztül látod
Felragyogni a valóságot.”*

S valóban, a bemutatott táncokon keresztül hitelesen „ragyogott fel” a valóság: a több évszázados cigány sors, a cigány kultúra sajátos érzélményvilága, és a végtelen szabadságérzés.

A táncosok hihetetlen átéléssel és hitelességgel interpretálták a cigány táncok virtuóz mozdulatait, amelyhez a Khamoro Táncszínház zenészei, a Szászcsávási Zenekar és a Zagyva Banda húzta a muzsikát, Balogh Melinda pedig énekelt.

A Khamoro Táncszínház zenészei

Fotó: Kispál Gábor

Cigány botoló

Fotó: Kispál Gábor

Tükörrképek

Fotó: Kispál Gábor

A fergeteges táncok, a vérpezsdítő muzsika, a sokszínű viselet, a jó érzékkel megkomponált látvány- és fénytechnika sokoldalúan tükrözte a műsor címét: *Színek világa*. A bemutatott táncok sorában láthattuk a kismagyarországi nagyecsedí csárdást és pergetőt, a gergelyiugornyai botolót és a jászági cigány táncot, valamint az erdélyi marosmenti, mérai és szászcsávási cigány táncokat. Különösen érdekes színfoltja volt a bemutatónak a magyar cigány táncokkal rokonságot mutató spanyol flamenco, valamint a török és orosz cigány táncok felvillantása. A műsor nagyobb része fergeteges, vérpezsdítő tánc és muzsika volt, amelyet időközönként hullámszerűen megtört egy-egy lírai rész. Ennek következtében az egész produkció lüktetett, s ez még jobban fokozta a feltörő érzések megnyilvánulásait. A műsor plakátja táncos koncertnek aposztrofálta a bemutatót, de úgy gondolom ez ennél sokkal több volt. Úgy vélem, minden túlzás nélkül nevezhetjük táncos krónikának is, hiszen nemcsak a legszebb cigány táncainkat kötötte csokorba, hanem a táncokon keresztül megelevenedett előttünk a cigány nép több évszázados múltjának egy-egy időszaka is.

Páros botoló

Fotó: Kispál Gábor

Méltán érdemelte ki a bemutató a közönség elismerését, akik hosszú percekig keresztül állva tapsoltak a táncosoknak és a zenészeknek.

Köszönet illeti a rendező Szűcs Gábor és alkotótársai (Balogh-Vitányi

Mária, Balogh Károly, Fundák Krisztof, Nagy Valtér, Vajai Franciska), valamint Farkas Zsolt zenei rendező munkáját.

Dr. Bathó Edit etnográfus

Részlet a műsorból

Fotó: Kispál Gábor

Férfiak tánca

Fotó: Kispál Gábor

Részlet a műsorból

Fotó: Kispál Gábor

Egy kalap, egy nóta

Viselettörténeti tanulmányában Bathó Edit közölte a következő dalt:

*„Lajosmizsén kis kalapot viselnek,
A legények házasodni nem mernek,
Mert mind olyan a mostani menyecske,
Szép az ura, mégis legényt szeretne.”*

Hozzáfűzte, „A lajosmizsei jászoknál még népdal is született a kalap formájáról”, majd a nyomaték kedvéért egy 1945-ben készült képet is mellékel. Az akkor 50 éves Nagy Józsefről készült képet, magam közöltem először, a Történelem és emlékezet című kötetemben.

Bathó Edit az említett népdalt firtosváraíjái Deák Ferenc jászberényi gimnáziumi tanár, önkéntes néprajzi gyűjtő 1909-ben összeállított, több mint 600 oldalas Jász-Kun népköltési gyűjtéséből idézte. A kéziratot munka a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában található (EA 2569), ahová Sebestyén Gyula hagyatékából került be. Az idézett népdal a gyűjtés *Szerelmi dalok- Enyelgő szerelmi dalok* című részében található meg a 241. oldalon. Sajnos csak egy versszakkal és kotta nélkül.

Ám nem az archív felvétel vagy a kalap formája és mérete, hanem a dal története az érdekes, mert ez a szöveg Szomjas-Schiffert György lajosmizsei népdalgyűjtésében nem szerepel. A népzene kutató Szomjas-Schiffert 1955-ben járt Lajosmizsén, és a dalt a következő szöveggel vette fel magnóra:

*„Barna kislány az ő ágát
magasra vetette,
Egy szép legény a kalapját
rajta felejtette.
Add ki, babám, a kalapom,
tegyed a fejemre,
Ne süssön a napsugara
ragyogós szemembe”.*

A dal általánosan ismert volt a Jászságban, például „Barna kislány tornyos ágát” kezdettel, amit Paulovics Géza Jászfényszaru gyűjtött az 1950-es években. Szomjas-Schiffert teljes lajosmizsei gyűjtését, közte az elemzett dalt is, 2021-ben jelentettük meg. A feljavított digitális

hanganyag a Zenetudományi Intézet internetes adatbázisában hallható (<https://zti.hungaricana.hu/en/8271/?list=eyJxdWVyeSI6ICJ-HWVVKVE9fSUQ9MjcifQ>).

A Szomjas-Schiffert által rögzített dalt a határon innen és határon túl jól ismerték, „A faluban nincs több kislány csak kettő” kezdettel, a lejegyzett változatok száma jóval száz fölött van. A lajosmizsei adatközlő nem az általánosan ismert, a Szomjas-Schiffert által közölt szöveget dalolta, illetve az utolsó két szó megismétlése nélkül, ahogyan ma az általánosan lakodalmassá válóként használatos. A dal első ismert nyomtatott változatát a győri dalszerző, kávéháztulajdonos és zene gyűjtő, Limbay Elemér *Magyar daltár*-ában közölte 1881-ben. Limbay gyűjteménye óriási siker volt, több kiadása is megjelent még az évtized során. A dalt azonban már korábban Kálmány Lajos is közölte 1877-es gyűjteményében, a „Túl a Tiszán kis kalapot viselnek szöveggel”. A 20. század elején több népzene kutató is felgyűjtötte, Bartók Béla például Vésztőn, „Láttál-e már valaha csipkeborok rózsát” kezdettel, amelynek harmadik versszaka így folytatódik: „Virág Erzszi az ágát magasra vetette”. Kodály új stílusú népdalként (1916-ban a Felvidéken) jegyezte le, és egyben utalt szlovák variánsaira is. A sorban Lajtha László következett, aki Nagydorogon (Tolna m.) 1921-ben jegyezte le, „Arra alá kis kalapot viselnek” szöveggel.

A dalt a 20. század elejétől számtalan variációjában adták ki, szöveg változatai majdnem mindig helyhez kötöttek. Például Rozsnyai Károly, Huber Sándor és Allaga Géza több „népdalgyűjteményt” is megjelentetett (*A legújabb és legszebb 101 magyar népdal*), ennek az egyik kötetében szerepel „Kiskőrösi bíró fia vagyok én, vagyok én” kezdettel. Ortutay Gyula és Katona Imre gyűjteménye közli az „Arra alá kis kalapot viselnek” dalt, megjelölve Limbay Elemér daloskönyvét, mint az egyik első nyomtatott változatot. Kerényi György utal a szerző Radics Béla (1866–1930) cigányprímásra, mégpedig más, „A kassai templom földje homokos” szöveggel (2. versszaka: A kistildi szőlők alja homokos, homokos). Ennek valamelyest ellentmond az, hogy Kálmány köte

1877-ben, Limbayé 1880–81-ben jelent meg, amikor Radics még kisleány volt. Nem kizárt egy korábbi szöveg és dallam tovább élése a zenészdinasztiában, mivel Radics anyai nagyapja a neves Boka Károly cigányprímás volt. A Radicsnak mondott nóta további szövegei:

*„Kiskőrösi bíró fia vagyok én,
vagyok én,
Ráncos szárú, bő gatyába járok én,
járok én.
Ráncos szárú, vágott orrú a csizmám,
a csizmám,
Szeret engem Kiskőrösön egy kislány,
száz kislány.”*

*Kiültek a vénasszonyok a padra,
a padra.
Isten tudja miről folyik a pletyka,
a pletyka.
Nem kérem én a jó Istent csak arra,
csak arra.
Valamennyit ragassza le a padra,
a padra.”*

A dal dunántúli népszerűségét bizonyítja, hogy a Somlóvidéken bordalként ismerték, „Ha felmegyek a Somlóra Bortinnya, de bortinnya” szöveggel. A vajdasági Doroszlón az archaikus női körtánc (csirajozás) gyorsabb, csárdás részénél szintén énekeltek a lányok „Bács-Doroszlón nincs szép kislány, csak kettő, csak kettő” szöveggel.

Összességében elmondható, az „A faluban kiskalapot viselnek” vagy „A faluban nincs több kislány csak kettő” dal a 19. század populáris, közköltészeti terméke, ahogy megannyi más ismert új stílusú népdalunk. Ennek a felívelő népies hagyománynak a kezdetét látjuk Füredy Mihály és Bognár Ignác 1851-es divatos népszínművek dalaiból összeállított „100 magyar népdal” gyűjteményében. A sikert sikerre halmozták a következő évtizedek hasonló kiadványai, míg a kéziratot énekesfüzeteknek se szeri, se száma. A Bach-korszak elnyomó kultúrpolitikájával szembenálló dalok hangzásukban és szövegükben meg tudták újítani a korábbi énekes hagyományt. Egyszerűen azért, mert magyar volt, még akkor is, ha sok dalszerző és szövegíró a nemzeti kisebbségek (asszimilált) tagjai voltak. A feudális maradisággal és a Habsburg beolvasztó politikával szembenálló ellenzéki kultúra volt

ez a javából, hasonlóan Szigligeti Ede vagy Abonyi Lajos darabjaihoz, népszínműveihez. Talán ezért is voltak olyan sikeresek, és terjedtek futótűzként az Osztrák-Magyar Monarchiában. Kodály Zoltán sajtóságon fogalmazott, amikor azt írta, hogy a 19. század közepétől a magyar nóta egyetlen zenéje volt a magyar társadalom zömének. Ez az új szemlélettel és nemzeti érzülettel átítatott tánc- és dalléggörvett körül mindenkit. Bartók Béla az 1920-as években azt írta, hogy a magyar nóta és a népdal együtt élt a nép lelkében. Egy 1979-es Bonchidán felvett lakodalom során a régi férfitáncok (ritka és sűrű magyar) után a csárdásblokkban a zenészek ezt a dalt is játszották. Találó Sárosi Bálint értékelése is, amikor erről az utolsó közös magyar dalkincsről írt, amitől az egyoldalú tudomány, valamint a revival-mozgalmak (Gyöngyösbokréta, táncház) megfosztották a társadalmat. A népdal és a nóta ilyen szigorú elválasztása nem használt sem a dalkultúra, sem pedig a cigányzenekarok tovább élésének. Addig, amíg az 1960-as években még számtalan étteremben a cigányzene szórakoztatta a közönséget, egy évtizeddel később a zenekarok, ahogyan a magyar nóta, a végnapjait élte. Ez – a valamikori forradalmi – zenekultúra mára szinte teljesen eltűnt – ahogyan a férfiviselet kis kalapját is felváltotta a baseball sapka.

Prof. Dr. Kürti László
antropológus, egyetemi tanár

Irodalom

Bathó Edit: „Lajosmizsén kis kalapot viselnek.” A Jászszágból kirajzott jász települések viselete a 18–19. században, In: Barna Gábor (szerk.) *Jászok és kunszentmártoni tanulmányok* A XI. Jászok és kunszentmártoni konferencia előadásai, Kunszentmárton 2020, Polgármesteri Hivatal, 353–365.

Brindza Ildikó, A csirajozás Doroszlón,
<https://www.vajdasag.hu/doroszló/htm/cikek/csirajok/csiraj.htm>.

Csörgő Terézia: Emlékezés régi jászberényi tanárookra X. *Redemptio* XXV. évf. 2018. 5. sz. 2–5.

Fehér Anikó: *Népzenei füveskönyv*, Budapest, 2023

Kálmány Lajos: *Koszorúk az Alföld*

vad virágaiból I. Pécskáról való. Arad, 1877

Kerényi György (szerk.): *Népies dalok*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1961

Kürti László: *Történelem és emlékezet. Lajosmizsei fényképek, 1896–1946*. Lajosmizse.

Kürti László – Teréki József (szerk.): *Lajosmizsei népdalok és vallásos népdalok Szomjas-Schiffert György gyűjtése 1955-ből*. Lajosmizse: Helytörténeti és Kulturális Egyesület, 2021

Ortutay Gyula – Katona Imre (szerk.): *Magyar népdalok*, Budapest, 1976

Relkovic Davorka: „Adalékok a Somlóvidék folklóréjához III.”. *Etnographia*, XXIX, 1928. 169–182.

Sárosi Bálint: Az utolsó közös dalkincs. *Parlandó*, 47. évf. 2. sz. 2005. 2–5.

Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLII. A gimnázium önképzőkörének

Az 1869-es évben megalakult önképzőkör a nehéz, vészterhes időkben is működött a jászberényi főgimnáziumban. A kör tanárelnökei a lehető legnagyobb eredményességre törekedve látták el a feladatukat. A tanévek végén megjelenő Értesítőkből olvasható az önképzőkör tevékenységéről készített összeállítás. Az utolsó iskolai értesítő az 1948/49-es tanévben jelent meg, amelyben már az önképzőkör nem szerepel, más diákközösségek alakultak.

Az 1940/41 és az 1942/43-as tanévekben **dr. Vajda György Mihály**, a fiatal tudóstánár kapta meg az önképzőkört segítő feladatot

Dr. Vajda György Mihály (1914–2001) 1914-ben született Bártfán. Alap- és középfokú iskolái után a budapesti egyetem hallgatója lett. A „kitűnőek iskolájának”, az Eötvös Kollégiumnak a tagjaként végezte az egyetemi tanulmányait. A magyar művelődés nagy hagyományú intézményét, az Eötvös Kollégiumot azért hozták létre, hogy az ország középiskoláiba jól képzett tanárok kerüljenek, így biztosítva a hazai

oktatás magas színvonalát.

1937-ben kapta meg a magyar-német-angol szakos tanári diplomáját. A következő évben filozófiából, pszichológiából és magyar irodalomból doktorált. A kitűnő eredménnyel végzett, friss diplomás Vajda György Mihály 1938. szeptember 5-én óraadó helyettes tanárnak a jászberényi Főgimnáziumba került. 1943. február 28-án a 105438/1943. VI.1. számú rendelet alapján rendes tanár lett.

A 29 éves tanár

A gimnáziumbeli tevékenysége

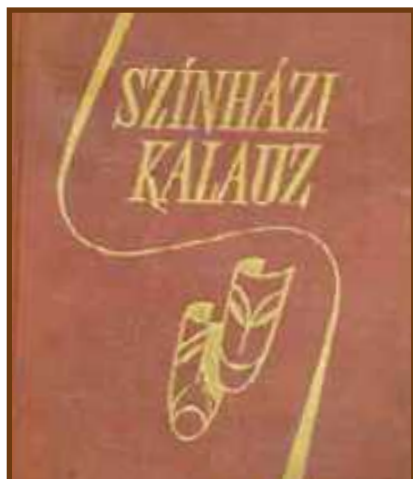
Az évek során magyart, németet, angolt, filozófiát tanított. A tanórák mellett az iskolai életében sokféle feladatot kapott és vállalt. Kezdetől osztályfőnöki feladatokat látott el. Minden tanévben, több csoportban német és angol társalgási órákat vezetett. A bejáró leánytanulók angol nyelvi tanfolyamain vehettek részt. Német bemutató órát tartott a VII. osztályban az 1941/42-es tanévben, 1943-ban pedig magyar irodalomból. Az ifjúsági könyvtár őreként segítette a diákok tanulását. A zürzavaros világban a diákok levelektanítója volt, 1940/41-ben pedig szállásfelügyelő.

Az 1939/40-es tanévben a hetedik osztályával kétszer Budapestre kirándultak. Meglátogattak egy kerámiagyártó üzemet, a repülőteret, a műegytemet és két alkalommal operaelőadáson vettek részt. A következő tanévben a VI. osztályosok budapesti kirándulásán kísérő tanár volt, a Nemzetközi Vásárt tekintették meg.

Két tanévben megbízást kapott a Széchenyi István Gróf Ifjúsági Önképzőkör tanárelnöki feladatának

ellátására.

Az 1940/41-es tanévben 66 taggal működött az önképzőkör, 10 gyűlést tartottak, ebből kettő díszgyűlés volt (október 6., az aradi vértanúk, március 15., az 1848-as események emléknapja). Minden iskolai ünnepély, műsoros előadás szervezésében aktívan részt vettek a kör tagjai, főleg az énekszakosztálynak volt nagyszámú és sikeres szereplése. Október 29-én nyilvános ülést tartottak, melynek tárgya Erdély volt. A kitűzött pályatételek a tantár-

Színházi Kalauz

gyakhoz kapcsolódtak, mindegyikre érkezett pályamű. Néhány érdekes tétele címet felsorolok. Vallástan: *Mit kell tennie a jászberényi jellemes diáknak?* Természetrajz: *A hajtai mocsár élő világa* (gyűjteménnyel), Fizika: *Színképelemzés*, Mennyiségtan: *A kúpszeletek érintői*, Egészségtan: *Betegségek népies gyógyítása*, Rajz: *Jászberényi oromfaldíszítések és eredetük* (rajz, fényképgyűjtemény), Táj- és népkutatás: *Időjárás a jászberényi nép megfigyelésében*.

Ebben a tanévben Táj- és Népkutató szakosztály alakult, melynek célja a magyar föld és a magyar nép kérdései iránt érdeklődő tanulók szakszerű irányítása.

A másik vezetőtanári megbízást az 1942/43-as tanévben kapta Vajda tanár úr. Az iskolai munkát a világháború nem hagyta érintetlenül, de a tantestület törekedett a fegyvelmезett, pontos munkavégzés fenntartására. Az önképzőkör vezetésével, változatos műsorokkal emlékeztek az aradi vértanúkra és a márciusi ifjakra.

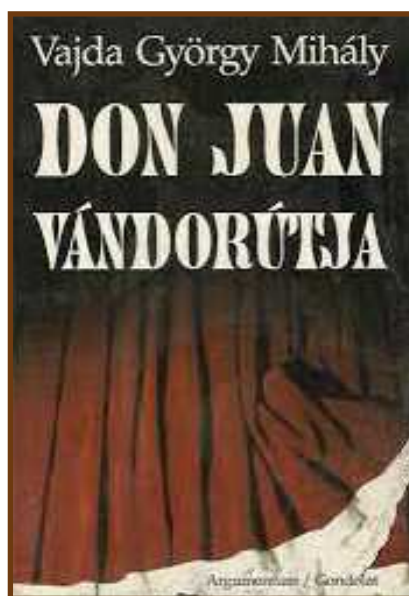
Az év végi értesítőben olvasható,

hogy „December 12-én irodalmi délután keretében meghívott közönség jelenlétében Ady, Babits és Kosztolányi munkásságát és költeményeit mutatták be a kör tagjai. Az irodalmi délután érdekessége egy betlehemes játék volt, amelyet a kör két tagja gyűjtött Jászfényszaru”.

Március 9-én az önképzőkör nagyon sikeres farsangi délutánt rendezett, melynek bevételét az iskola Segítő Egyesületének ajánlották fel. A tanulók öntevékenysége magas fokú volt, serény és lelkes munkát végeztek.

A tanév végi értesítőben megjelentek írásai. 1939-ben „Milyen gondolkodásúnak kell lennie a gimnáziumi tanulóknak?” című értekezésében többek között a következőket írta: „A műveltség tehát képesség is. A középiskolában az úgy nevezett formális képzés áll ezen képesség elérésének szolgálatában. Aki ennek a képességnek kellő mértékben került birtokába azt tekintik egyetemi tanulmányokra érettnek: s így a gimnázium egyik legfőbb céljává az egyetemi tanulmányokra való előkészítést teszik(...) A gimnázium művelt embert akar nevelni, művelt pedig csak az lehet, aki tud elvontan gondolkodni, tehát a gimnáziumba ennek a típusnak kell járnia.”

1941-ben szomorú esemény kapcsán

A könyv címlapja

fogott tollat. Pintér Jenő - a gimnázium volt tanára - halálakor írt nekrológot.

1942. április 26-án valamennyi diák szülei részére tartott értekezleten Vajda tanár úr szólt a szülőkhöz „A

gimnáziumi tanulók lelki fejlődése az I. osztálytól a VIII. osztályig” címen.

Az iskolai munkán túl

Jászberényben az 1940-es években is szervezték a népművelési előadásokat igen gazdag témaválasztékban. Vajda György a jászberényi élete során részt vett a népművelési munkában. 1942-ben tagja lett a Jászberényi Népművelő Bizottságnak. A Jász Hírlap hírei alapján tudom, hogy különböző helyszíneken tartotta

Színházi Kalauz

ismeretterjesztő előadásait, különböző témákban. A felsorolt előadás-címek is ezt bizonyítják: *Értékelés és eszményképek*, *Nemzeti imánk tartalmi ismertetése*, *Gazdasági boldogulásunk feltételei*, *Lehel vezér*, *Jászberény és a Jászság szerepe az ország életében*. 1940-ben tudományismertető előadást tartott *Modern gondolkodás* címmel.

Írói munkássága már tanári pályájának kezdetén gazdag volt. Filozófiai, szaktárgyi bírálatai jelentek meg az Athenaeum című folyóiratban, Magyar Középiskolai Katolikus Tanítónők és Tanárnők Lapjában, a Jász Hírlapban, az Ugar című lapban.

Tanulmánya jelent meg a német nyelv tanításáról a Magyar Középiskola című folyóiratban. Cikkét írt a leánytanulók *fiúközépiskolabeli* helyzetéről a Katolikus Tanítónők és Tanárnők Lapjába. 1943-ban a Jász Hírlap sportrovatának vezetője volt. Tagja volt a Bárány Eötvös József Collegium Volt tagjai Szövetségének, a Magyar Filozófiai Társaságnak, az Országos Középiskolai Tanáregye-

sületnek.

Változások az életében

1943-ban lezárult jászberényi élete. Az évi iskolai értesítőben a következők olvashatók: „Vajda György dr. r. tanárt a nm. VKM. 1943. október hó 22-én kelt 113.197/1943.VIII. 1. sz. rendeletével hivatalból, a szolgálat érdekében azonnali hatállyal a pestszentlőrinci áll. gimnáziumhoz helyezte át. Vajda György dr. öt évig működött intézetünkben, kiváló, szorgalmas és lelkiismeretes tagja volt a tanári testületnek. Sokoldalú tudását eredményesen gyümölcösöztette mind a nevelés, mind az oktatás terén. Fáradtságos munkájának eredménye ifj. könyvtárunk korszerű, példásan pontos rendezettsége. Iskolai és egyéb ünnepélyeink rendezésében mindig buzgón tevékenykedett.”

1945-től Pesten a Pázmány Péter egyetemen tanított pedagógia-elméletet és -történetet. Ezt a munkáját 1950-től nem folytathatta. A Színház- és Filmművészeti Főiskola adott számára ekkor menedéket, ahol félreállítottnak, megkeseredve ugyan, de ismét taníthatott. Ott fordult tudományos érdeklődése a színház, mégpedig elsősorban Lessing és Schiller felé, akiket abban az időben is elfogadott a kultúrpolitika, akiknek játszatta darabjait - írta T. Erdélyi Ilona 2001-ben a nekrológban.

1956-ban tudóstársaival megalapította az Akadémia Irodalomtörténeti Intézetét, mely néhány év múlva nemzetközileg is ismert lett. 1969-től kezdve a magyar kultúra és tudományosság nagyköveteként külföldi egyetemeken tanított vendégtanárként: Bécsben, Párizsban, Edmontonban, Bayreuthban stb. 1982-től három éven át az AILC (Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtudományi Társaság) elnöke volt.

Az Irodalomtörténeti Intézetből a szegedi József Attila Tudományegyetemre került, ahol megalapította az Összehasonlító Világirodalmi tanszéket.

Írói munkásságának eredménye könyvtárnyi magyar, német, francia nyelvű mű, melyek közül az utolsó (posztumusz) műve Szent Johannáról szól. Az Orléans-i szűzről, aki Vajda tanár úr mesélő stílusában, a könyvben hús-vér ember, nem idegen, furcsa nő.

Az 1970-es években a világ sok

egyetemén „neves tudósok - generációs különbség nélkül - gyakorta emlegették Vada György Mihályt a kitűnő irodalomtörténész. Sosem felejtették el hozzátenni: kedves, jó, megértő és határozott ember.(...)Mint minden igazi professzor és mint minden hiteles tudományszervező, Vajda György Mihály is nagyvonalú, sokszínű tudós. (...) Költészet- és művészetelmélet, színház- és tudománytörténet, irodalmi irányzat és a konkrét mű egyaránt foglalkoztatja. Egyszerre végez apró filozsmunkát és készít nagy szintéziseket” - írta róla Ferenczi László irodalomtörténész a 70. születésnapján

Az idős Vajda György Mihály Szegeden

„Tehetséges és sikeres ember volt: szerencsés egyénisége segítette abban, hogy élete legnehezebb pillanataiban is derűs, bölcs és dolgos tudjon maradni, s mindig, most már biztosan állíthatjuk, megtalálta a kivezető utat. Rengeteg barátja és tanítványa volt, akik születése kerek évfordulóin háromszor (1984, 1994, 1999) is ünnepi kötetekkel fejezték ki barátjuk és mesterük iránt érzett

szeretetüket és hálájukat.

Halála pontosan olyan volt, mint az élete. Tökéletesen ura maradt ekkor is önmagának. Befejezte az Orléans-i szűzről szóló könyvének utolsó, hátra maradt fejezetét, s az immár kész kéziratot gondosan elrendezte, szemüvegét és golyóstollát a kézirat mellé helyezte az íróasztalra” - emlékezett Pál József irodalomtörténész 2014-ben nemzetközi hírű tudós 100. születésnapján. A fiatal komparatisták (összehasonlító irodalomtudományi) eredményeit a Vajda György Mihály díjjal ismerik el.

Dr. Vajda György Mihály munkásságát elismerő díjak: Ady-emlékrem (PEN) (1994), Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje (1995), Eötvös József-koszorú (MTA) (1994)

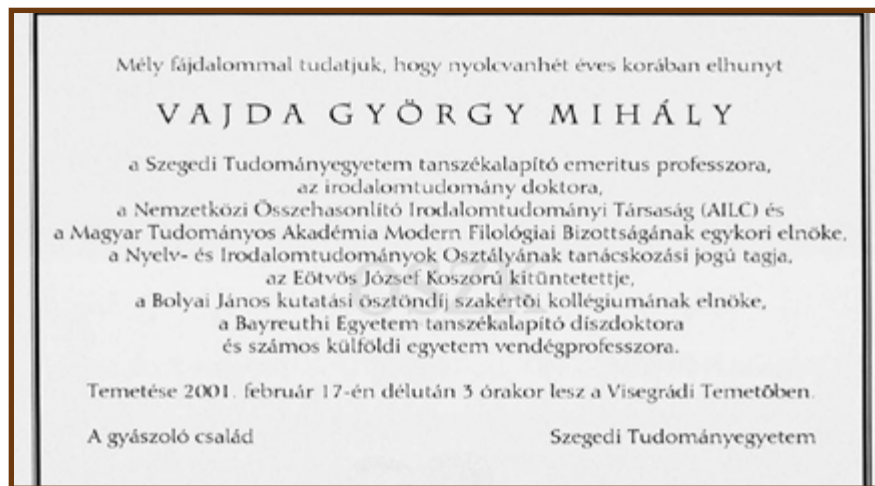
Gazdag tudományos és szakmai földi élete 2001. február 3-án Budapesten véget ért, de művei, tanítása a mai napig élnek. Bízom benne, hogy e rövid írással hozzájárultam a visegrádi temetőben nyugvó Vajda György Mihály tanár úr emlékéhez.

Források

Jászberényi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Értesítőinek 1938 és 1943 közötti számai

Nagyvilág, 1984 (29. évf. 1-12. sz.) 1984 / 2. sz. / Krónika / Ferenczi László: Vajda György Mihály hetvenéves

Élet és Irodalom, 1984. január-június (28. évf. 1-26. sz.), 1984. február 3. 5. sz. Fried István: A komparatista hetven éve • köszöntő • Vajda György Mihály hetvenéves (8. old.) Élet és Irodalom, 1999. január-júni-

Vajda György Mihály gyászjelentése

us (43. évf. 1–25. sz.) 1999. február 5. sz. / Bojtár Endre: Vajda György Mihály nyolcvanöt éves • köszöntő (6. old.)

Helikon – Irodalomtudományi Szemle 47. évf. (2001) 2001. 1. sz. In Memoriam / T. Erdélyi Ilona: Vajda György Mihály (1914–2001) Élet és Irodalom, 2003. január-június (47. évf. 1–26. sz.) 2003. április 4. 14. sz: Gera Judit: Egy szobor életre kel Szegedi Tudományegyetem, Hírchívum 2014. február: Száz éve született Vajda György Mihály

Csörgő Terézia nyugalmazott középiskolai biológia-kémia szakos tanár

Nagycsütörtök tanítása

A kereszténység egyik legnagyobb ünnepe a húsvét – a feltámadás, az újjászületés szívet vidámító, napsugaras ünnepe. De vajon eszünkbe jut-e, hogy a húsvéti feltámadást megelőzi egy gonoszság által vezérelt tett, mely Jézus megkínzásához és keresztre feszítéséhez vezetett. Ez pedig nem volt más, mint az árulás, Júdás árulása nagycsütörtök éjszakáján.

Giotto: Júdás árulása című freskjának részlete

Az árulás lényegét, jellemzőit, természetét festi meg a 13. században élt, beavatott, sokat tudó firenzei mester, Giotto di Bondone a padovai Scrovegni-kápolna freskósorozatának egyik tanulságos képén. A képen magát az árulás pillanatát látjuk. Júdás, az áruló éppen átöleli

Jézust, hogy áruló csókjával megjelölje, kit kell a katonáknak elfogniuk. Sárga köpenyével szinte teljesen eltakarja Jézus bíborszínű köntösét. Jézus egyenes alakja fölémagasodik Júdás meggörbült testének, arca szigorú, számonkérő tekintetén látszik, hogy tisztában van Júdás szándékával. Júdás egész alakjáról, testtartásáról lerí a félelem, sunyi szemében ott a rettegés, de azért görcsösen elköveti tettét. Piócafényként kapaszkodik Jézusba, és ölelése fojtogató. Giotto pontosan tudta, kinek van félnivalója: az árulónak vagy az elárultnak. De mi lehetett Júdás árulásának oka, mozgatója? Mondhatjuk, hogy pénzért tette, hiszen a papok fizettek neki. Mennyit is? Harminc ezüstöt. Nem mélyedtem el az akkori pénzügyi viszonyok kutatásában, de ez biztosan nem volt kevés pénz. Nem volt kevés azoknak, akik rézpénznél egyebet nemigen láttak egész életükben. De nem az ezüstpénz volt a legnagyobb pénz a Római Birodalom időszakában, hanem az arany. Ha Júdás, mint egyszerű, hétköznapi járókelő meghall vagy olvas egy hirdetményt, és történetesen tudomása van Jézusról és társairól, akkor talán el tudnám hinni, hogy harminc ezüstpénzért tesz egy kerülőt a templomba, és elmondja, hol található a keresett személy. De Júdás?

Aki tanítványa, társa, mondhatni barátja volt Jézusnak? Ha pénzért tette volna, biztosan alkudott volna egy nagyobb összegért, és lehetőleg aranyban. Arról nem tudunk, hogy megfenyegették vagy megzsarolták volna – különben is, akkor nem adtak volna neki pénzt.

Más oka volt. Giotto ezt is tudta, és meg is festette. A kép legfeltűnőbb színfoltja Júdás sárga köpenye. A sárga a színszimbolikában az irigység jelképe. Szólásaink között vannak is erre utalók: „Elöntötte a sárga irigység,” „Sárga lett az irigységtől.” Júdás irigy volt. Mérhetetlenül féltékeny és irigy Jézusra. Ő nem a tanítót, a gyógyítót, az Isten fiát látta benne, mint a többi tanítvány, hanem valakit, aki többet tud nála, több nála, valakit, akit tömegek követnek és imádnak, valakit, akiről tudta, hogy ő nem szárnyalhatja túl, valakit, akiről tudta, hogy ő nem lehet soha.

Saját elhatározásából ment be a templomba elárulni Jézust. Nem a pénzért, hanem azért, hogyha ő nem lehet olyan magasan, mint Jézus, akkor lerántsa onnan. Ez a gyarló tulajdonság nem csupán egyedül Júdásé. Minden értéktelen, de nagyra vágyó, hataloméhes ember ezt teszi. Ha ő nem ér fel az igazi értékhez, az igazi nagysághoz, akkor megpróbálja befeketíteni, megrágalmazni, megalázni, lehúzni a sárba, és amennyiben mód van rá, elpusztítani. És ennek minden pillanatát szereti ki is élvezni. Mint Júdás. Ő sem éri be azzal, hogy meghúzódva a fák vagy bokrok között rámutasson Jézusra. Bár remeg a félelemtől, odamegy Jézushoz, és a leggyalázatosabb módon, a szeretetet, barátságot, testvérséget jelentő csókkal árulja el. Ezzel mutatja Jézusnak, hogy fölötted vagyok, én rendelkezem a sorsodról, és ez a véleményem a szeretetről szóló tanításodról.

Ettől gonosz. Mert megfontolt, mert előre eltervezett, mert szándékos. Nem kapzsiság, nem erőszakos megfélemlítés készteti tette elkövetésére, hanem ártani akaró gonosz szándék. Látni akarja Jézus bukását, meghurcoltatását, esetleg még halálát is. És tudatni akarja vele, hogy mindezt ő intézte így. Talán még azt is várta, hogy Jézus könyörögjön neki az életéért. Hogy odavághassa neki: no, ki a nagyobb, és hatalmasabb a másiknál?

Giotto képe döbbenetes, ahogy elénk tárja ezt a jelenetet. Bár Júdás mögött ott vannak a katonák készen arra, hogy elfogják Jézust, az igazi erő mégis Jézus alakjából sugárzik. Az igazságot, a jóságot, a szeretetet nem lehet eltaposni. Meg

lehet sebezni, meg lehet tagadni, de elpusztítani nem lehet. Mert feltámad. Feltámad, és számonkér. Nem fenyegetően, nem büntetően, csak a lelkiismereten keresztül. Ha Júdás valaha is azt hitte, hogy Jézus halálával ő majd magasabbra kerül az emberek szemében, akkor nagyot tévedett. Olyan mélyre zuhant, amilyen mélyre ember csak zuhanhat. Tudjuk, mi lett a sorsa: lelkiismerete nem hagyta nyugodni, és végül öngyilkossággal vetett véget nyomorúságos és szálnalmas életének. Senki el nem siratta, senki meg nem gyászolta. Az árulók jutalma még a túlvilágon is a legborzalmasabb. Dante az „Iszteni színjáték” című költeményében leírja a középkor által elképzelt

túlvilágot, és a pokol legalsó bugyrában összesen három bűnös van, akiket a Sátán marcangol örökkéig. És nekik nem a gyilkosság a legfőbb bűnük, hanem az árulás. Kik ők? Brutus és Cassius, akik jótevőjüket, Julius cézárt árulták el, és Júdás, aki mesterét, tanítóját, barátját, Jézust árulta el. Ez a kép is képletes. A bűnösöket marcangoló Sátán nem más, mint a saját lelkiismeretük, mely a túlvilágon sem hagyja békében pihenni lelküket.

Jézus, a szeretet viszont feltámadt, és köztünk él, csak be kell engednünk a szívünkbe.

Ez nagycsütörtök tanítása.

Lőrincz Ibolya ny. középiskolai tanár

A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai

II. rész

Dr. Legeza Pál Dénes
gyakorló gimnáziumi vezetőtanár
(1917–1969)

1917. április 14-én született Jászberényben. Apja Legeza Mihály római katolikus ipariskolai igazgató (1867–1931), anyja, Pásztor Ottilia (1873–1967). Édesapja Jászfákóhalmán kezd el tanítani, majd 1898 szeptemberétől Jászberényben a Római Katolikus Népiskolában tanít, ahol igazgatói feladatokat lát el. Nyolc gyermekük született, akik közül többen a pedagógus pályát választották. Pál Dénes volt a legfiatalabb.

Elemi iskoláit és első gimnáziumi

osztályait Jászberényben végezte. 1932 és 1937 között a szegedi Katolikus Tanítóképző diákja volt, ahol tanítói oklevelet szerzett. Ezt követően beiratkozott a Tanárképző Főiskola természetrajz-földrajz-kémia szakcsoportjába. 1941-ben polgári iskolai tanári, 1943-ban pedig – kiegészítő vizsgával – a szegedi Apponyi Kollégiumban tanítóképző intézeti tanári oklevelet szerzett természetrajz-földrajz-kémia szakon. Tanulmányai során már megkezdte tanári pályafutását, Makón a

polgári iskolában tanított. Szegedi tanulmányai idején bekapcsolódott az aktív sportolásba. Téniszezett, öt évig a Szegedi Atlétikai Klub labdarúgója volt.

Dr. Legeza Pál
gyakorlóiskolai vezető tanár

1943-tól a Jászberényi Tanítóképzőben (akkori nevén: Magyar kir. állami Líceum és Tanítóképző Intézet) kezdetben helyettesítő, majd kinevezett tanárként természetrajzot, vegyi ismereteket és az ember egészsége tantárgyat tanított. A háborút követően a diákokkal együtt aktívan részt vett a szakszertárak helyreállításában, a hiányzó eszközök pótlásában. Ő is, mint az intézet más tanára előadásaival aktívan részt vett a városi és falusi olvasóköri népművelésében és felvilágosító munkáiban. A háborús időkben légvédelmi oktatásokat is tartott.

A háború utáni időkben Jászberényben is olyan tanárookra volt szükség, akik saját területüket és az intézmény működését a helyi viszonyoknak megfelelően tudták felsőbb irányítás nélkül alaposan megszervezni. Legeza Pál is ezek közé tartozott és pozitív hozzáállásával lelkesítette a diákságot is.

Szécsiné Fózer Jolán tanítónő, (1929–) aki ebben az időben az intézet tanítványa volt – elmondta, hogy például a gazdasági gyakorlatok alatt, mikor is az iskola kertjében gyomláltak, kapáltak a diákok, sokkal lazábban érezték magukat, mert közvetlenebb lett a tanár-diák kapcsolat. A háború utáni nehéz gazdasági években ugyanis káposztafélék, konyhakerti növények díszítették még a Tanítóképző előkertjét is, amiket az Intézet konyháján hasz-

Legeza Mihály (1867–1931) családja 1926-ban.
A legkisebb fiú Legeza Pál

náltak fel, hogy a bentlakók ellátását biztosítsák.

Legeza Pál Dénes folyamatosan fejlesztette szaktudását és hamarosan doktori fokozatot is szerzett. 1948-ban doktorált Szegeden földrajzból. Témája a „Pomázi öblözet földrajza” volt.

Legeza Pál jászberényi időszakáról emlékszik egyik tanítványa Gledura Lajosné: *„Legeza Pál Dénes tanár úr a természetrajzi ismereteket tanította, később pedig vegyi ismereteket és az ember egészsége tárgyakat. Nagy nyugalommal, szigorú következetességgel adta át tudását. Tankönyv híján gyakran diktált. A kifejezéseket latinul éppúgy kellett tudni, mint magyarul. Ezek az ismeretek később más területen is aktivizálódtak a tanulásunkban. Emlékkép villan: egyik alkalommal vártuk őt a nagy előadóban, hogy belépjen a már megszokott, nyugodt, sőt derűs arcával. Ehelyett azonban haragtól feszülő, feldúlt arccal lépett be. Közölte velünk, hogy Szent-Györgyi Albert professzornak el kellett hagynia az országot. Tanárunk megváltozott viselkedéséből sejtettük, hogy valami történhetett az országban, a tudományos életben. Legeza tanár úr ugyanis Szent-Györgyi professzor tanítványa volt.*

A gazdasági ismeretek, a kertben folyó gyakorlatok szerves része volt az oktatásnak. Az intézet kertészetében töltöttünk beosztás szerint egy-egy napot minden évfolyamból. Így kapcsoltuk össze az elméletet a gyakorlattal. A megtermelt növényeket a konyha felhasználta, ahol szintén voltunk gyakorlaton.”

1955-től már óraadó kémia tanárként a Leánygimnáziumban is működött, és vállalta a kémiai szakkör vezetését is, mert anno – a Leánygimnázium a Tanítóképző épületében kapott néhány évre átmenetileg elhelyezést. Azonkívül Legeza tanár úr látta el a kémia-fizikai szertár és könyvtár vezetését is.

Mint leánygimnáziumi tanuló – jómagam így emlékszem vissza azokra az időkre: Széles látókörű, jól képzett, olvasott ember volt. Órái, legtöbbször kellemes hangulatban teltek. Nagy könnyedséggel adta át tudását. Néhányunkat meghívott a kémiai szakkörbe, ahol feladatokat osztott ki, amiket otthon dolgoztunk ki és osztályunk előtt egy

kisebb előadást tartottunk. Ezzel közelebb hozta, és megszerettette velünk a nem annyira könnyű kémiát.

Pályám ezután úgy alakult, hogy először véletlenül, első végzettségem után (e.ü. laborasszisztens) már a klinikai labor kémiai osztályán kaptam alkalmazást.

A későbbiekben pedig, esti és levelező tagozaton vegyészmérnöki, majd vegyész-analitikus diplomát szereztem, és a kémia tudásom segítségével – úgymond – kerestem kenyerem, amit részben tanár úr hatásának köszönhetek, és nagyon hálás vagyok érte.

Osztálytársnőm, Téglásné Fekete Erzsébet emlékei pedig a következők: *„Igazi, jó tanár volt. Az anyagot a kísérletek bemutatása mellett jól elmagyarázta, rendet, fegyelmet tartott. A tanítványai tisztelték, mert követke-*

tő, akkor még új dolognak számító teszt feladatokat.

A tanítványai, a tanárjelöltek tisztelték, kedvelték céltudatos szigorúságát, széleskörű tájékozottságát. Aktívan vett részt a levelező képzésben is, és az egyetem felvételi, előkészítő tanfolyamain is tanított. Ebben az időben biológiai szakkör-vezető tanárként is számontartják. Az 1966/1970-es évkönyvben olvasható, hogy az iskola egyik legfelkészültebb tanára volt. Kollegáival is mindig jó kapcsolatban állt.

Családi háttér

1943-ban házasságot kötött Márközy Rózsa ugyancsak a szegedi Főiskolán végzett évfolyamtársával. A fiatalokat közös születésnapjukon (1943. április 14-én) Legeza Pál testvére, Péter Dd. Legeza Mihály SJ. teológia tanár adta össze Budakalá-

Dr. Legeza Pál és családja

zetes és kiszámítható volt.”

1956 és 1959 között felesége, Márközy Rózsa (1917–1987) is a képzőben tanított. Jászberényben a felsőfokú tanítóképzés 1959-ben indult. Ugyanebben az évben – valószínű személyes okok is közrejátszottak, hogy – Dr. Legeza Pál Dénes és családja Budapestre költözött.

1959 és 1969 közötti évek: Budapesten az ELTE Trefort utcai (akkor Ságvári Endre) Gimnáziumában kapott kinevezést, és vezetőtanárként biológiát oktatott. Szorgalmazta az oktatást elősegítő szemléltető eszközök beszerzését, alkalmazását. Continental írógépén gyakran készítette az oktatást nagyban segí-

szon, ahol édesanyja és Mária nevű lánytestvére is lakott. Édesanyjával, testvéreivel szoros kapcsolatot ápolt.

Gyermekei: Legeza Ilona (sz. 1946, Jászberény) magyar-francia szakos tanár, operaénekes, Legeza István Mihály (sz. 1953. Jászberény) hídépítő mérnök.

Legeza Pál budapesti lakóköznyezetében tanácsstagként több éven keresztül aktív munkát vállalt.

Az 1960-as évek elején komolyabban jelentkező szívbetegségét türelemmel és fegyelemmel viselte. 1969. augusztus 24-én halt meg. Szüleivel közös sírja a Budakalászi (katolikus) Öreg temetőben található.

Késői nekrológgként itt olvashatjuk leánya, Ilona sorait: „A természettudományi pályá mellett is a vallásosság volt a credója. Nagy műveltségű, remek humorú pedagógus kollégának tartották. Legendások voltak a jászberényi Pál napi összejövetelek, mikor jelen volt csaknem az egész tanári kar.

A régi nagy családokra jellemző odaadó szeretettel vette körül és szolgálta testvéreit, családját és csodálatos, büszke édesapa volt. Anno vallásosságát nem nézték jó szemmel, ezért kellett megválnia jászberényi munkahelyétől. Bár nem polgári családból származott, lényre Márai Sándor könyveinek pozitív hőseire, a 20. század kezdetének művelt magyarjaira emlékeztet. Tanítványai imádva szerették tudása, pedagógiája, humora és szellemessége miatt.

Aktív, jászberényi éveire mondható, hogy boldog volt, és a családjuk is hasonlóan érezte ott magát. Szügyöngessége egy korábbi rossz altatással végzett műtetre vezethető vissza.”

Ufer Sárközi Ágnes
helytörténeti kutató

Források:

Gledura Lajosné: Diákéveink a Tanítóképzőben. In: Jászsági Évkönyv (szerk. Pethő László), Jászberény, 2015. 203–218.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Ságvári Endre Gyakorló Iskolája, Budapest, 1961–1969.

Trefortos Emlékkönyv 1966–1970. 56–57.

Legeza László és Legeza Tibor: Az 1000 éves Legeza család története, 1. kötet ezen belül: a Legeza család magyarországi letelepedése c. könyv, PDF 2016. 121.

Részlegesen fia Legeza István és le-

videó felvétel készült, hogy a történetek örökidőig megmaradjanak, illetve a mesterséges intelligencia segítségével papírra lehet majd írni az elhangzottakat.

Tóth Tibor, a FÉBE elnöke
Fotó: Glonzi Rudolf

A közönség soraiban egyharmad kétharmad arányban az elszármazottak és helyiek ültek. Köztük Győriné dr. Czeglédi Márta polgármester, a FÉBE Örökös Egyesületi Tag kitüntetés birtokosa, Győri János alpolgármester, dr. Voller Erika jegyző, a FÉBE Tiszteletbeli Tagja cím birtokosai, az utóbbi a Jászfényszaruért Alapítvány Kuratóriumának elnöke is. A rendezvényt megtisztelte két Jászságért-díjas, dr. Körei-Nagy József jogász, gépészmérnök és neje, dr. Körei-Nagy Katalin ügyvéd is. Önkormányzati képviselők közül jelen volt Lovászné Török Magdolna, Sándor Sándor és Tóth Norbert. A meghívott Jászfényszaruról elszármazott vendégek személye már alapul szolgált az érdekes anekdotázáshoz. Prof. emeritus dr. Dobák Miklós, közgazdász, ny. intézetigazgató, Jászfényszaru város díszpol-

Dr. Palla Gábor közgazdász
Fotó: Glonzi Rudolf

gára, a FÉBE Örökös Tagja címmel kitüntet alapító tag, Ézsias László amatőr költő és előadóművész, a FÉBE Örökös Tagja cím birtokosa, dr. Harangozó Imre ny. szaksebész

Prof. Dr. Dobák Miklós közgazdász
Fotó: Glonzi Rudolf

főorvos, alapító tag, a FÉBE Örökös Tagja és Örökös Elnökségi Tag cím birtokosa, dr. Kiss Dávid Sándor egyetemi docens, a FÉBE alelnöke és dr. Palla Gábor közgazdász, ny. bankigazgató, több egyesületi felajánlást tevő projekt ötletgazdája és adományozója, mindketten az Egyesületi Munkáért Kitüntetett Plakett birtokosai.

Mindenki a saját habitusa szerint változatos, sajátos, sokak által most először hallott történeteket hozott. A két moderátor, Bordásné Kovács Katalin és Tóth Tibor felváltva vezette a beszélgetés menetét. Dr. Palla Gábor interaktív módon régi 50–80 éves tárgyakat (első karórája, Válik bicskája, Riesz Pál forrasztópákája) hozott, amelyekhez kapcsolódtak meghatározó, érdekes történetei. A közönség kézbe is vehette a tárgyakat. Dr. Dobák Miklós gyerekkori élmé-

Dr. Kiss Dávid Sándor egyetemi docens
Fotó: Glonzi Rudolf

**Teltházas zenés
tavaszindító beszél-
getés, anekdotázás a
jászfényszaru
városházán**

A vártnál is nagyobb érdeklődés kísérte március 1-jén a Fényszaruiai Baráti Egyesülete és az általa alapított Jászfényszaruért Alapítvány rendezvényét. Az est jellege miatt

neyeit és néhány csínytevését idézte fel, melyet sokszor barátjával közösen követett el. Kitűnő tanuló volt, csak magatartásból volt négyes, mely szerint nagyon jó jegy volt, hisz később tanárként úgy ítélte meg, hogy inkább elégséges jegy lett volna a helyénvaló. Az első két megszólaló a hatvanasok, hetvenesek korosztályát képviselték, a legfiatalabb dr. Kiss Dávid Sándor a negyvenes, fiatalabb korosztályhoz tartozik, de kutatásai alapján 100–120 évvel ezelőtti családjában hallott történeteket idézett fel. Dr. Harangozó Imre a 88 évével rangidősnek számított a

Dr. Harangozó Imre ny. sebész főorvos
Fotó: Glonzi Rudolf

rendezvényen. Részben jászfényszaru emlékeket osztott meg, részben Heves városához – ahová 40 év orvosi hivatása kötötte – kapcsolódó történeteket hallhattunk, amelyek akár Jászfényszarun is megtörténhetek volna vagy meg is történtek, csak más személyekkel. Ézsias László, aki februárban volt „hét hetes” úgy gondolta, kilóg a sorból, ennyi doktor között mit keres Ő itt, de végül egy látó ismerőse megnyugtatta: „Biztos gépelési hiba miatt maradt

Ézsias László amatőr költő
Fotó: Glonzi Rudolf

Balassa Levente színész, énekes
Fotó: Glonzi Rudolf

le a két betű a neved elől” – mondta a tőle megszokott humorral. Többek között szeretett és tisztelt gyermekkori tanárait, Hesz Ernőt, Rusai Pált idézte fel. Arról is mesélt, hogy hogyan lesz egy parasztyerekből a Csepel Művekben esztergályos tanuló, majd sikeres költő és versmondó. Elmondta, hogy dolgozik élete történetén, mert 24 éves koráig, amíg látott, filmkocka szerűen, tisztán maradt meg minden személy és esemény az emlékezetében. Az asztal másik oldaláról is elhang-

A legendás Válik-bicskák
Fotó: Glonzi Rudolf

zott két igaz történet, Rusai Pál László elszármazott budapesti FÉBE-tagtól és Tóth Tibortól, aki egy a TSZ- ben megtörtént 60-as évekbeli eseményt mondott el, ami rendszerektől függetlenül ma is megtörténhetett volna. A poén csattanója „vagy én megyek vagy maga, de én biztos maradok”.

A rendezvény megnyitása után Balassa Levente színész, énekes a Valahol Európában c. musicalból „A zene az kell” című dalt énekelte stílusosan, hisz Jászfényszaru is valahol Európában található. A beszélgetési köröket egy-egy zenés szám zárta, így hallhatuk meg Michael Kuncze és Jim Steinmann: Vámpírok bálja c. musicalból az *Isten meghalt* című dalbetétet, valamint Huszka Jenő: Bob Herceg c. operettből a *Londonban, hej!* című énekszámot. A rendezvényt szintén Dés-Nemes: Valahol Európában musical című dala zárta.

A találkozó az anekdotázás mellett másik fontos funkcióval is bírt, nevezetesen találkozóul szolgált a helyben élők és az elszármazottak között. Jóleső érzés volt látni, hogy a gyülekezés és a több mint kétórás rendezvény után még hosszasan beszélgettek a régen látott iskolatársak, barátok és ismerősök.

A beszélgető társakon túl köszönet: Hornyák Péter technikusnak, Gloncz Rudolf fotósnek, Németh András videósnek.

A videofelvétel április hónapban felkerül a FÉBE [www. febe.hu](http://www.febe.hu) honlap Értékek tárházába, hogy az is megnézhesse, aki most egyéb elfoglaltsága miatt nem tudott eljönni a rendezvényre.

Tóth Tibor, a FÉBE elnöke

A rendezvény közönsége

Fotó: Glonzi Rudolf

VERSELŐ JÁSZOK ÉS KUNOK

Anya

Míg a kenyérre keresztet vetek,
és együtt imádkozok veled,
befogadom a naplementét,
addig megterem bennem békéd.

Míg a kútból felhúzott vödör ing,
angyal arc bújócskázik megint,
földmélyi érről éneklően,
addig vársz rám a jövődőben.

Míg nem ül meg asztalodon a por,
kék otthonkádban darvadozol,
s ősz hajad tündérek fátyola,
addig nem szökhetsz el sehova.

Míg szótlán szóiddal hazavársz,
szél-szita illatba bugyolálsz,
s a púpos kemence melege,
addig nő meséim erdeje.

Míg a késeket mind elrakom,
morzsa se legyen az abroszon,
ám pillangós táncú láng éghet,
addig lehetünk egy test egy lélek.

Míg égi lélegzésed meg-megáld,
körém nő csöndben a túlvilág,
alászáll csillaggyep bársonyából,
oltalmazs mennybéli hazádból.

Darvas, 2024. Boldogasszony hava

Éjmadár

Pókhálós pincék éj báronyában,
cseppkőként függő denevér,
Tollatlan tollú csönd, puha bolyhú,
boltív-bölcsőben bőregér.

Dohos párába bugyolált batyu,
barna buckában babona,
Törött üvegen bekukucskáló
hunyorító félhold árny nyoma.

Ásító ajtó öreg tölgy donga,
rozsdás vasveret csorba lap,
Huzattal moccan hangtalan lendül,
porlepte csendből szárnyra kap.

Szabadba röppen súlytalan suhan,
nesztelen íve sejtelem,
Csillag barlangok kupoláin túl,
radarral lát át a testen.

Kisgombos, 2024. Kikelet hava

Farmosi László amatőr költő

Paráználkodás és más istentelen bűnök a 18–19. századi Jászkunságban

Sejtelmes címmel tartott előadást Hortiné dr. Bathó Edit etnográfus, a Jász Múzeum nyugalmazott igazgatója Jászsósószentgyörgyön 2024. február 2-án a Jászsósószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület Falusi Esték rendezvény-sorozatának keretében.

A várakozásnak megfelelően igazgató asszony stílusosan szólva lebilincselő ismereteket osztott meg a 18–19. századi bűnökről és büntetésükről.

határozta meg a tízparancsolat előírása alapján. A széleskörű és olvasmányos peranyagból arra vonható következtetés, hogy a büntetések igen szigorúak, mai értékrendünk szerint kegyetlenek voltak. Elsődleges céljuk az elrettentés volt, ezért a végrehajtásukra nagy nyilvánosság előtt került sor. A kisebb vétségekért a templom javára fizetendő pénzbüntetést szabtak ki, de a tipikus büntetés a pálczás, botozás, korbácsolás volt. A hármaskerület-

Bathó Edit előadása Jászsósószentgyörgyön

Fotó: Suba Bea

Az előadás bevezető részében a hármaskerület közigazgatásának és attól szerkezetileg el nem különült igazgatszolgáltatásának rendszerét mutatta be, továbbá megtudhatta a hallgatóság, hogy a tudományos kutatás során nem mindig a kutató keresi a témát, van amikor a téma talál rá a kutatóra. Így történt ez a jelen esetben is. Dr. Bathó Edit több évvel ezelőtt a hozzá oly közel álló tánc tárgykörben keresett forrásokat, s mivel a táncos multságok a szórakozáson túl a pajzanság vagy éppen a konfliktusok helyszínei is voltak a régmúltban is, így büntetőjogi tartalmú jegyzőkönyvek is a látókörébe kerültek. Kiváló érzékel ezeket az akkori kutatásába nem illeszkedő anyagokat nem selejtezte ki, csupán a fiók mélyére helyezte, hogy utóbb már célzott kutatással kiegészítve egy tematikus anyagban jelenjenek meg. Ezt a jól megkomponált egészet hallhatták az érdeklődők élvezetes népszerűsítő stílusban.

Az erkölcsi élet normáit az egyház

ben is előszeretettel alkalmazták a kalodát, de a pellengérre, továbbá szégyenkőre állítás is gyakori volt.

A súlyosabb bűnöket – ahová az állatlópások is tartoztak – nem ritkán halálbüntetéssel torolták meg. A halálbüntetés minősített módja volt az azt megelőző kínzás.

A rendkívül jól felépített előadás az egyre érdekesebb témák egymásutánosságával mindvégig élénken tartotta az érdeklődést. A Jászság településeiről merített konkrét példák élményszerűvé tették a kor szellemét. A bűncselekmények első bemutatott csoportja a lopás, vagy korhű kifejezéssel élve tolvajlás volt. A tipikus elkövetési tárgyak a haszonállatok, élelmiszerek, konyhai eszközök voltak.

Ma már megdöbbenéssel állunk azon 1777-ből fennmaradt jászkákóhalmi eset előtt, amikor az edénylopás elkövetőjének megszegényítéseként az eltulajdonított fazékkal a nyakában kellett az utcán állnia, majd húsz korbácsütést elszenvednie. Az 1751-ben Jászberényben el-

követett lólopásért megkínzás utáni felakasztás járt.

A káromkodás, vagy archaikus kifejezéssel élve a zabolátlan nyelv, mint az ismertett bűncselekmények második csoportjába tartozó büntettek elkövetési magatartásának kifejezései a mai köznyelv töltelesszavai, azonban a régmúltban ezen kifejezések használata példás büntetést vont maga után. Dr. Bathó Edit ennek reális magyarázatát adta. A „fékomteremtette”, az „adtateremtette”, az „ebadta” és más hasonló kifejezések mind az Istent káromolták, ugyanis tartalmukban az Isten teremtő erejébe vetett hitet kérdőjelezték meg. Alkalmasság volt az Isten haragjának kivívására, s ezekért az egyénileg elkövetett bűnökért hitük szerint kollektív büntetést mért az emberekre járványok, katasztrófák formájában. A közösség érdeke azt szolgálta, hogy példás büntetésben részesüljenek a káromkodók, kilétük kerüljön feltárára. Az 1563-as törvény a harmadik ízben való elkövetés esetére halálbüntetést, nyelvkihúzást helyezett kilátásba.

A harmadik csoportban ismertett gyalázkodást nők által elkövetett jogsértésként tartották nyilván főszabályként. Egy Jászfákóhálmáról 1773-ban fennmaradt jegyzőkönyvből megtudhatóan az egymást megpofozó és „összeboszorkányozó” asszonyoknak hat forintot kellett fizetniük a templom javára s egymást is meg kellett követniük.

A negyedik témacsoport, a paráználkodás szolgált a legnagyobb meglepetéssel. A házasság szentségét szigorú büntetőjogi eszközökkel is védeni igyekeztek, mégis gyakran vétettek ellene. Háttérét az a gazdasági szemlélet adta, amelynek értelmében a házasságok vagyoni és nem érzelmi alapon kötöttek. Ha férjes asszony szeretőt tartott, halálbüntetést kértek rá, melyet megkorbácsolásra enyhíthettek a férj megbocsátása esetén. Ilyen tartalmú jogesetek maradtak fenn Jászberényből 1750-ből, valamint Jászfelsőszentgyörgyről 1756-ból. A házasságon kívüli testi kapcsolatot cigány lakodalomnak is nevezték és következetes szigorral üldözték.

Az ismertett példákon keresztül gyönyörködhetett a hallgatóság az archaikus nyelvezet szépségében,

egyedi szóhasználatában.

Egy előadás sikerét a közönség érdeklődéséből lehet leginkább lemérni. Dr. Bathó Edithez szép számmal intéztek kérdéseket, hozzászólásokat, észrevételek hangzottak el, bizonyítva a téma feldolgozásának ér-

dekfesztő voltát.

Bízunk benne, hogy összeállításra váró további hasonló izgalmas anyag lapul még a fiókban.

Dr. Körei Nagy Katalin
hagyományőrző

Kézműves Örökség Egyesület (KÖE) Kunhímző Közössége – Újabb mérföldkövek – Közös programok

„Így gondoltuk újra kunul” – Divatbemutató Kunhegyesen

2023. december 2-án „Így gondoltuk újra kunul” címmel került bemutatásra a 2021-ben Törökszentmiklóson megrendezett I. tervező- és alkotó táborunkban megalkotott, Tankó Judit ruhatervező, Munkácsy- és Kisjankó Bori-díjas iparművész és a Kézműves Örökség Egyesület Kunhímző Közösségének kunhímes kollekciója – élő divatbemutató keretében Kunhegyesen. Helyszínül az Ilosvai Varga István Művelődési Központ szolgált.

Szentpéteriné Lévai Mária remek ötlete volt, hogy a ruhákat helyi lakosok, helyi asszonyok mutassák be. Ezzel nem csak a költségeket tudtuk csökkenteni, de egy sokkal fontosabb dolgot keltett életre. A helyi nők (utcabéli, szomszéd, kolléganő, rokon stb.) segítségével közelebb tudtuk hozni a kollekciót a célközönségünkhöz, az „átlagemberhez”. Elsősorban a nagykunsági embereket szólítottuk meg, de természetesen szélesebb körben is szeretnénk elérni azokat, akik tudnak azonosulni a kunok díszítőművészetének motívumvilágával, és szívesen viselnék hétköznapiokon és ünnepi alkalmon ezeket a darabokat.

Ezzel a „csavarral” a célt elértük. A bemutatott darabokat a közönség egyből sajátjának érezte.

A divatbemutató 15 órakor vette kezdetét. A vendégeket a kunhegyesi Hajdina citerazenekar hívogató műsora fogadta, majd Magyar György, az Oktatási, Kulturális, Szociális, Ifjúsági és Sport Bizottság elnöke, önkormányzati képviselő köszöntötte. A rendezvényt Szentpéteriné Lévai Mária, az Ilosvai Varga István Városi Művelődési Központ intézményvezetője, a program házigazdája nyitotta meg.

A bemutatót a témába vágó kiselőadások előzték meg Dr. Bartha Júlia turkológus, Bán Andrea néprajzkutató és Tankó Judit Kisjankó Bori- és Munkácsy-díjas divattervező tolmácsolásában. Az előadók gondolatai végig vezették a közönséget a kezdetektől a jelenlegi program megvalósulásáig, és felvázolták a jövőbeli terveket, feladatokat.

**Bán Andrea néprajzkutató
és Tankó Judit divattervező**
Fotó: Parádi Mihály

A divatbemutatón a kollekció blokkokra bontva jelent meg a színpadon, ahol a négy évszakra tervezett viseleti darabok külön vonultak végig a nézőközönség előtt. A blokkok között, amíg a modellek átöltöztek, kis műsorok szórakoztatták a közönséget. Kunsági pásztortáncot láthattak Kecskés Gergő és Szentpéteri Balázs előadásában, majd hortobágyi táncokat mutattak be a Tisza-tavi AMI gyerek néptáncosai. A műsorok mind a Nagykunság kulturális hagyományiból adtak egy-egy kis ízelítőt, ugyan úgy, mint a divatbemutatót követő „Villanások a Nagykunság díszítőművészetéből” népi kézműves kiállítás (kunhímzés,

Csoportkép a kunhegyesi divatbemutatón

Fotó: Parádi Mihály

nagykunsági szűcsbűvészet, fadarab, szalmafonás interaktív bemutatóval), valamint a helyi Írók által készített vendégváró falatok: ferdinánd, kunperce, pergelttorta, sulyomcsoki, méteres paprikás szalámi stb. A program zárásaként Adventre hangolódó zenéket búcsúztatták a divatbemutatón megjelenteket a Kunsági gyermekciterások.

Köszönetet szeretnék mondani a csodás modelljeinknek, akik két próba után úgy mozogtak a kifutón, úgy jelenítették meg ezeket az ünnepi és hétköznapi viseleti darabokat, mintha mindig ezt csinálnák volna. Kunhegyesi modellek: Bódi Kornélia, Rabné Gégy Erzsébet, Somodiné János Klára, Szabó Kinga, Szanyiné Gál Erika, Szász Fruzsina.

Köszönet az esemény létrejöttének támogatásáért: Rózsa és Társa Nyomdaipari Bt., Tisza-tavi AMI, Gál László, Komlósi Edit, Szőlősi Pékség, Dienes Mihályné, Bodnár Lajosné, Hungarikum Pályázat és a törökszentmiklósi Kézműves Örök-

ség Egyesült (KÖE).

A profi szervezésért és erőn felüli önzetlen munkáért az Ilosvai Varga István Művelődési Központ dolgozóinak. Külön köszönettel és hálával adózok Párdi Mihálynak, Komáromi Lászlónak, Nagy Ritának Szathmári Józsefnének, Bagi Andrásnak, Szilágyiné Gál Zsuzsannának, Lukács Józsefnének, Horváth Ágnesnek.

És utoljára, de nem utolsó sorban, az egész megszervezéséért, lebonyolításának gördülékenységéért, profizmusáért, kimondhatatlan és leírhatatlan hálám Szentpéteriné Lévai Máriának, az Ilosvai Varga István Városi Művelődési Központ intézmény vezetőjének.

A kollekció következő bemutatói: Kisújszálláson 2024. április 12-én,

Kun hímzéses párnák a kiállításban

Fotó: Bán Anrea

majd Kunmadarason május 31-én lesz.

A nagykunsági díszítőművészet élő hagyománya – a Kunhímzés.

Kiállítás és Anyáról-lányára Folk Nap, Cegléd, 2024. január 20.

Idén 9. alkalommal került megrendezésre Cegléden a Kossuth Művelődési Központban a Szellemi kulturális Örökség egy-egy elemét

bemutató kiállítás, és immáron 4. éve kísérő rendezvényeként a Folk Nap, ahol interaktív bemutatókon, előadásokon keresztül kerülhet még közelebb az érdeklődő közönséghez a kiállított örökség-elem. A szellemi kulturális örökség alapvetően szóban, tudásban, képességekben, szokásokban létező, és az élő közösségekhez kapcsolható kulturális gyakorlat. Ez a nemzedékről nemzedékre hagyományozódó szellemi kulturális örökség, amelyet a közösségek állandóan újateremtnek, közös identitást és folytonosságot nyújt számukra.

2024-ben közösségünket választották és hívták meg, hogy mutakozunk be, meséljünk magunkról, a nagykunsági gypjűhímzés élő gyakorlatáról, azaz a kunhímzésről, annak múltjáról, jelenéről. Beszéljünk egy kicsit a tagjainkat összefogó erőről, arról a vidám, lelkes, lehengető, egységet teremtő, egy irányba haladó, egymást támogató közösségről, ami a hosszú évek alatt egybe kötötte és tartja a tagokat. Arról a „ránk jellemző családias légkorról”, ami mindenhol, ahol megjelenünk érezhetővé válik a hozzánk látogató vendégeknek. Beszéljünk az eddig közösen bejárt útról, nehézségekről, előttünk álló feladatokról, arról, hogy miképp kívánjuk a kunhímzést a felnövekvő generációk életébe becsempészni, ott tartani.

A kiállításnál is már egy kicsit többet szeretnénk volna adni magunkból, azaz a nagykunok hagyományából, kultúrájából, ezért a terem egyik sarkában egy kis ízelítőt adtunk annak sokszínűségéből. A kunhímzésen túl látható volt a kun legénybot, nagykunsági szűcsbűvészet, vert csipke, csuhé- és szalmafonásból, készült dísz- és használati tárgyak.

A szombati megnyitó ünnepségre a KÖE Kunhímző közösségének tagjai közül Bácskossuthfalváról (Szerbia), Kisújszállásról, Kunhegyesről, Kunmadarásról és Törökszentmiklósról érkeztek hímzők, hogy kézműves remekeik által bepillantást nyerjenek az érdeklődők hazánk legrégebbi hímzés-történetébe.

A kiállítóterem zsúfolásig megtelt. A Hajdina Citerazenekar köszöntő népdalai után Bán Andrea néprajzkutató (KÖE elnöke), Monoki Annamária kisújszállási művelődésszervező és Szentpéteriné

Kun hímzéses ruhák a ceglédi Folk Nap kiállításán
Fotó: Bán Andrea

Lévai Mária, a kunhegyesi Ilosvai Varga István Városi Művelődési Központ vezetője, valamint Tímár Gabriella, a bácskossuthfalvi Ady Endre Művelődési központ igazgatója mutatták be a településükről érkezett alkotók értékmentő munkáit. A kiállítás megnyitója után a program a Kamarateremben folytatódott a kiállításhoz kapcsolódó „Anyáról-leányra” Folk Nappal: Dr. Bartha Júlia turkológus a kunhímezés keleti vonatkozásairól, Bán Andrea a közösségek példaértékű összefogásáról, Szentpéteri Flóra a kunsági szűcs-hímezésről beszéltek vetített képes előadásaikban. Az előadásokat követte a kunhímezés kollekció bemutatása, majd a mesterségbemutatókon többen ki is próbálták a kunhímezés jellegzetes öltéstípusát, a „hamislapos” öltést. A terem hátsó részében vásári hangulatban kínálták a hímezők a kunhímezés portékáikat. A rendezvény zárásaként a Tisza-tavi AMI táncbemutatóját csodálhatták a rendezvényen résztvevők, majd az Újévi családi táncházban akinek kedve volt, együtt mulathattak a táncosokkal.

Könyvadományt vittünk a vajdasági Bácskossuthfalvára.

Évek óta jó baráti és „munka” kapcsolatban vagyunk a kossuthfalviakkal.

A kézimunkacsoportjukkal sok közös programmal mélyítjük a szinte már családias kötődésünket.

Pár héttel ezelőtt is egy közös projekt alkalmával, egy éjszakai beszélgetés során arra terelődött a szó, hogy kevés magyar nyelvű könyvhöz lehet hozzájutni „feléjük”.

Rögtön a törökszentmiklósi Szolidaritás jutott eszembe, amit akkor nem mondtam Tímár Gabiéknek, csak gondolatban fogalmazódott meg bennem az adományozás lehetősége.

Gondolatot tettek követték, és mint, minden másban, ebben is 100%-osan tudtam Elek Erzsébetre és kis csapatára támaszkodni. Egyből igent mondtak. Feladatunk az volt, hogy a raktárjukban lévő több ezer könyvet átválogassuk, és kiszedjük belőle azokat, amiket a moravicaiaknak szeretnénk adni. A munka dandár részét Párdi Mihály végezte, külön köszönet neki is a segítségéért. Több mint 800 kötetet választot-

tunk ki, amiket listáztunk a magyar és a szerb nyelvű adománylevél melléleteként.

A könyveket, mennyiségük miatt, több részletben tudjuk kivinni. Az első szállítás február 25-én történt 6 dobozzal, és közel 400 kötetel. A többi is készen várja, hogy útra keljenek.

Azóta már többen jelezték, hogy adnának adományként könyveket. A felajánlásaitokat szívesen vesszük, és eljuttatjuk több vajdasági településre a barátainkhoz. Köszönjük előre is.

Itt is szeretném megköszönni Elek Erzsébet és lelkes csapatának az ügy érdekében nyújtott segítségét.

Örökítsd meg a jelent a jövőnek!

„Örökítsd meg a jelent a jövőnek!” címmel három alkalomból álló klubfoglalkozás nyitó előadására került sor a Jászsós-szentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület február 23-ai összejövetelén.

A Kulturális és Innovációs Minisztérium támogatásával megvalósuló program előadója és moderátora Vincze János Farkas, a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltár levéltárosa a bevezető első előadás alkalmával a vizuális források sokféleségét mutatta be.

Az információink 70 %-át vizuális

Vincze János Farkas előadása
Fotó: Körei Nagy Katalin

úton szerezzük, s nem is tudatosítjuk, hogy milyen információáradat zúdul ránk. Napjainkban természetes az események fotókon, filmfelvételeken való rögzítése, de az emberiség fejlődésének kezdetén a képi megjelenítés formáit a barlangrajzok jelentették.

Az információ célzatos formái az ismeretszerzés, szórakozás, önkifejezés, propaganda, de aki figyelmen kívül hagyja egy-egy dokumentumot, másodlagos információkat is

nyerhet belőlük. Egy árvízvédelmi emléklap például nem csak arról tájékoztít, hogy hol és mikor volt árvíz, kik vettek részt a védekezésben, de az emléklap díszítéséből adott esetben az árvízi védekezés eszközeibe, technológiájába is bepillantás nyerhető. Az azonos területről különböző időszakokban készült térképekből tárgyszerű következtetés vonható a terület fejlődésére, de a holttesten fellelhető egyedi tetoválás is szolgáltathat értékes adatot.

A teljesség igénye nélkül forrásértékek a céhlevelek, melyek a kibocsájtón túl részletgazdagságuk okán korrajzot is közvetítenek. Korhű dokumentumok a festmények. A téma megjelenítésén túl egyebek között az öltözködés, az enteriőr, a táj is megismerhető belőlük járulékos ismeretanyagként. A korabeli sajtóillusztrációk a fényképezés korát megelőzve képi dokumentációi egy-egy kiemelkedő eseménynek. A jászberényi dinamitrobbanás egyetlen képi ábrázolása például illusztráció formájában egy karcagi újságban, a Nagy-Kunság 1887. július 10-i mellékletében maradt fenn.

A fogyasztói társadalom tipikus információközvetítői a reklámok, neonreklámok, melyeknek a figyelemfelhívás, a tömör és gyors adatközlés a célja.

Az informatív, élvezetes előadás ráirányította arra a figyelmet, hogy ne csak nézzünk, lássunk is.

Dr. Körei Nagy Katalin
hagyományőrző

Kérjük az 1 %-ot

Kérjük adóbevallása
elkészítésekor adójának
1%-át ajánlja
a **Jász Múzeumért**
Kulturális Alapítvány javára.

A befolyt összeget
REDEMPTIO
c. honismereti lapunk
megjelentetésére fordítjuk.

Adószámunk:
18824168-1-16

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye Tisza-szabályozás előtti földrajzi nevei az 1860 előtt készült kéziratos térképek névanyaga alapján XIV. rész

28. Tiszafüred-Kócs

1. Akol-hát 1833/44
2. Árkus telek 18. sz., 1833/44
3. Bekő halom 18. sz.
4. Bents-ér 18. sz.
5. Bogárzó (Nagy) 1833/44
6. Bozó-halom 1833/44
7. Bozsó fertő 18. sz.
8. Büdös-fertő 18. sz.
9. Csaba fertő 18. sz.
10. Csattog 18. sz.
11. Csengeri-halom 18. sz., 1833/44
12. Cserő-halom 18. sz.
13. Dinnyés-halom 1819/69, 1833/44
14. Dinnyés laponyag 1841
15. Faluvég-halom 18. sz., 1833/44
16. Fekete állás 1833/44
17. Fekete-halom 18. sz., 1833/44
18. Fekete-rét 1819/69, 1841
19. Fekete-rét lapossa 1819/69, 1841
20. Gólyás fenék 18. sz.
21. Hagymás fertő 1819/69, 1841
22. Hagymás lapos 1819/69, 1833/44
23. Hajdú fenék 18. sz.
24. Hajdú lapos 1841
25. Hármashalom 1782/85, 1819/69
26. Hármasház 1782/85, 1841, 1819/69
27. Határ fertő 18. sz.
28. Hegyes határ 1841
29. Hosszú-fenek 1833/44
30. Írházi laponyag 18. sz.
31. János állása 18. sz.
32. Jósá 18. sz.
33. Kerek fertő 18. sz.
34. Kerek-halom 18. sz.
35. Kis-Bogárzó 1833/44
36. Kis Bozsó 1841
37. Kis-Hagymás 18. sz.
38. Kis Kosár-halom 18. sz., 1841
39. Kis-Megyes-fertő 18. sz.
40. Kis Megyes-halom 18. sz.
41. Kócs-halom allya 18. sz.
42. Kócs pusztá 1819/69, 1841
43. Kócsi faluvégi halom 1819/69, 1841
44. Kócsi-halom 1819/69, 1841
45. Kócsi hát 1819/69, 1841
46. Kosár halom 1819/69, 1833/44
47. Kotsi (Füredi) Földvár-halom 1782/85
48. Közép Hármashalom 18. sz.
49. Lapos halom 18. sz., 1819/69, 1833/44, 1841
50. Lyukas halom 18. sz., 1833/44
51. Megyes-fertő 18. sz.
52. Megyes-halom 18. sz.
53. Megyes lapos 1819/69
54. Nagy Állás 1819/69

55. Nagy Csata 1841
56. Nagy Hagymás 18. sz.
57. Nagy Kosár-halom 1819/69, 1841
58. Nagy Megyes-halom 1819/69, 1841
59. Nyírházi-halom 1819/69
60. Pintér-fertő 18. sz.
61. Pockos 1841
62. Poros állás 18. sz.
63. Róka-hát 18. sz.
64. Sas halom 1782/85, 1819/69
65. Sas laponyag 18. sz., 1833/44
66. Sas tó 1833/44
67. Sós fertő 18. sz.
68. Szél-halom 1833/44
69. Széles-hát 18. sz., 1819/69
70. Széles kert 1819/69, 1833/44, 1841
71. Szík-laponyag 18. sz.
72. Szilas rét 18. sz.
73. Szokoli fertő 1819/69
74. Tarhos 1833/44
75. Telek-halom 18. sz.
76. Tóth Mihály laponyag 1841

29. Tiszaigar

1. Aszó 1782/85
2. Aszó hát 1864
3. Barja-kút 1819/69
4. Berek-ér 1846
5. Berek-ér hát 1846
6. Bodi-hát 1846
7. Bodzás-hát 1819/69
8. Csárdás-halom 1819/69
9. Csige 1846
10. Csókás-halom 1846
11. Csókás-hát 1833/44
12. Csókás-lapos 1846
13. Csordás halom 1819/69
14. Csordás-lapos 1819/69
15. Déka (Dékán)-halom 1819/69, 1833/44
16. Dénes-halom 1846
17. Dinnyés 1819/69, 1846
18. Dinnyés-halom 1819/69
19. Dinnyés-lapos 1819/69, 1833/44
20. Disznó-kút 1833/44
21. Erdő 1846
22. Farkas-kút 1819/69
23. Füveskert-dűlő 1846
24. Határ-lapos 1864
25. Holló-ér 1833/44
26. Igari-tó 1782/85, 1822/23
27. Igari Nagy-tó 1784/90
28. Kákás lapos 1864
29. Kender dűlő 1846
30. Kenderföld dűlő 1846
31. Kerek lapos 1846
32. Keskeny-mocsár 1819/69
33. Kettős-halom 1846, 1819/69,

- 1833/44
34. Kettős-hát 1846
35. Kettős-lapos 1846
36. Kilenczes-halom 1819/69
37. Kíntelen szőlő 1846
38. Kis Csókás-hát 1819/69
39. Kis-Csókás lapos 1819/69
40. Kis Déka-halom 1819/69
41. Kis Hollós-hát 1846
42. Kis Hollós-lapos 1846
43. Kis Ormán-hát 1846
44. Kis Ormán-lapos 1846
45. Korda (Konta)-halom 1819/69, 1846, 1833/44
46. Kosár-halom 1819/69
47. Körtvélyes 1846
48. Közös legelő 1846
49. Kút-hát 1846
50. Kút-lapos 1846
51. Lóherés kertek 1846
52. Ludas-szőlő 1846
53. Mádi szőlő (hegy) 1846
54. Mohonkapi szőlő 1846
55. Nagy Ászó ér 1819/69
56. Nagy Csókás-hát 1846
57. Nagy hát 1846
58. Nagy Hollós-hát 1846
59. Nagy Hollós-lapos 1846
60. Nagy Igari-tó 1819/69, 1833/44
61. Nagy lapos 1846
62. Nagy szőlő 1819/69, 1846
63. Nagy tó 1846
64. Nemes-hát 1846
65. Nemes-lapos 1846
66. Ölyves lapos 1864
67. Örsre járó 1846
68. Sásas-hát 1846
69. Sásas-lapos 1846
70. Sombikos 1846
71. Sujmos-hát 1846
72. Sujmos-lapos 1846
73. Szi-tó 1782/85, 1819/69, 1833/44, 1846
74. Szi-tó háta 1846
75. Szi-tó mocsár 1846
76. Szi-tó széle 1819/69, 1833/44, 1846
77. Szűts-lapos 1846
78. Templom-torony 1782/85
79. Tetves-halom 1846
80. Tetves-lapos 1846
81. Téglavető 1846
82. Tóra-járó 1846
83. Ürmös-lapos 1846
84. Vaskapu 1846
85. Zsombékos 1846

folytatjuk

Közyűlés

Az éves közgyűlés megtartása törvényi kötelezettség ugyan, de a Jászsós-szentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület tagjai számára ez az alkalom mindig egy az ünnepek sorában, amikor is összegzik az előző év tevékenységét, és meghatározzák a következő év főbb célkitűzéseit. A közgyűlés alkalom egy kötetlen beszélgetésre, közös ebédre. Így történt ez 2024. március 2-án is. A rendezvény szokásosan az Erzsébet Malomban került megrendezésre, s ezúttal is megtisztelte jelenlétével Szarvák Imre polgármester.

A közgyűlés résztvevői

A közgyűlést Simon Károly elnök nyitotta meg, majd halottaikról, Kecskés Kálmánról és Kis Béláról emlékeztek meg egyperces néma felállással. Marton Rita egyesületi titkár csokorba szedte az előző évi tartalmak munkát, Blaha Zoltánné pénzügyi beszámolójából pedig megismerhető volt, hogy az egyesület okszerűen és takarékosan gazdálkodott. Kiemelte, hogy a megtakarításokra a tagság önzetlen felajánlása, valamint önkéntes munkája ad évről-évre lehetőséget. Simon Károly a jövő évi terveket körvonalazta. Ezek jelentős része a már jól bevált programok tagság igénye szerinti megismétlése, de újdonságok is szerepeltek az elképzelések között. Az egyesület nagy kihívás előtt áll. A sok éves tartalmak munkára alapozva pályázni kívánnak „A Jászságért” Alapítvány által kiírt Civil Vándordíjra. Az anyag összeállításáért és be-

terjesztéséért felelős dr. Körei-Nagy Katalin egyesületi tag tájékoztatta a közgyűlést a pályázat tervezetéről. Az egyesület célkitűzését Szarvák Imre polgármester támogatásra méltónak találta, az egyesület tagjai pedig egyhangúlag elfogadták az anyagi és erkölcsi elismeréssel járó díj elnyerése érdekében benyújtandó pályaművet. Az ebédet ez évben is Terjéki József és Töröcsik Ignác egyesületi tagok készítették, a házisütemények cukrászdát felülmúló mennyisége és minősége pedig a tagság háziasszonyait dicsérték.

Dr. Körei Nagy Katalin
hagyományörző

Jászsákóhalma várja a Jász Világtalálkozó vendégeit

Ebben az évben, június 21–22–23-án Jászsákóhalman kerül megrendezésre a XXVIII. Jász Világtalálkozó. Jászsákóhalma Önkormányzata és a Jászok Egyesülete már az elmúlt év végén megkezdte a szervezőmunkát és a találkozó előkészületeit. A találkozó most is gazdag programot kínál a településre érkezőknek, amely sorában kiemelkedik „A Jászságért” Díj átadása és a 25. jászkapitány megválasztása. A rendezők nagy szeretettel várnak minden érdeklődőt Jászsákóhalma, a jászok és a jász hagyományörzés legnagyobb seregszemléjére!

Lapunk szerzői

Bán Andrea néprajzkutató, Törökszentmiklós
Dr. Bathó Edit etnográfus, ny. múzeumigazgató, Jászberény
Besenyi Vendel helytörténeti kutató, Jászberény
Csörgő Terézia ny. középiskolai tanár, Jászberény
Farmosi László amatőr költő, Hatvan
Dr. Körei Nagy Katalin hagyományörző, Jászberény
Prof. Dr. Kürti László antropológus, egyetemi tanár, Miskolc
Lőrincz Ibolya ny. középiskolai tanár, Budapest
Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény
Dr. Selmeczi László régész, Budapest
Székely Gábor Attila helytörténeti kutató, magángyűjtő, Kunszentmiklós
Tóth Tibor, a FÉBE elnöke, Jászfényszaru
Ufer Sárkőzi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény
Veresegyházi Béla ny. iskola-igazgató, Tápiószéle
Varga Kamill ferences szerzetes, helytörténeti kutató, Gyöngyös

Lapunk fő támogatói

Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma

Jászsági Önkormányzatok Szövetsége

Személyi jövedelem adó 1 %-a

Jász Múzeum

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk **2024. június végén** jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb **2024. május 21-ig** kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor,
Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor,
Papné Varga Bernadett
A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 06 30 365 8724
E-mail: bathoedit56@gmail.com
www.jaszmuzeum.hu
ISSN 1218-9553

Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió
Kft. Tel.: 30/230-4521 • www.ccstudio.hu